

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Sadutuksesta uusi väline yksintulleiden turvapai-
kanhakijanuorten tukemiseksi?**

Sadutusmenetelmän pilotointi Suomen Pakolaisavussa

Pirita Viljamaa

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 11 / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Pirita Viljamaa	Sivumäärä 48 ja 0 liitesivua
Työn nimi Sadutuksesta uusi väline yksintulleiden turvapaikanhakijanuorten tukemiseksi?	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Pakolaisapu ry, Minna Lähtenmäki	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli pilotoida ja arvioida sadutusmenetelmän käyttöä ja hyödyllisyyttä yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten parissa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten sadutusmenetelmä toimii turvapaikanhakijalasten ja -nuorten tukemisen välineenä. Sadutus on kuuntelemaan ja osallisuuteen kannustava menetelmä, jossa saduttajana toimiva henkilö, kannustaa kertojaa avaamaan ajatuksiaan sadun kertomisen keinoin.</p> <p>Opinnäytetyö on tehty tilaustyönä Suomen Pakolaisavun Tukiverkko-hankkeelle. Hankkeen tavoitteena on tuottaa vertaistuenmalleja ilman huoltajaa Suomeen tulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten tueksi. Vertaistukea nuorille tarjoavat tehtävään koulutetut eri-ikäiset ja eri taustoista tulevat entiset turvapaikanhakijat, pakolaiset ja muut maahanmuuttajat. Työn tarve tilaajalle, oli ajankohtainen. Pyrkimyksenä oli opettaa uusi menetelmä vertaistukiohjaajille, jolla voidaan tukea ryhmäkodissa asuvia lapsia ja nuoria. Pilotoinnin avulla oli mahdollista selvittää, miten sadutus soveltuu käytettäväksi tiedon tuottamisen välineenä hankkeessa. Lisäksi tämä opinnäytetyö tuotti alalle lisätietoa yksintulleista turvapaikanhakijalapsista ja -nuorista, joista tehty tutkimustyö on ollut Suomessa tähän mennessä vähäistä.</p> <p>Opinnäytetyöni kohderyhmänä toimivat 14-17-vuotiaat, ryhmäkodissa asuvat yksintulleet turvapaikanhakijanuoret. Opinnäytetyö on toteutettu laadullista tutkimusta hyödyntäen. Pääasiallisena aineistohan- kinta- ja tutkimusmenetelmänä olen käyttänyt sadutusten aikana tapahtunutta osallistuvaa havainnoin- tia. Lisäksi olen saanut kokemustietoa menetelmän käytöstä nuorilta sekä vertaistukiohjaajilta palaute- keskustelun avulla.</p> <p>Sadutusmenetelmän pilotointiin osallistui 11 nuorta ja viisi vertaistukiohjaajaa. Satuja kertyi pilotoinnin aikana 15 kappaletta ja niitä kerrottiin kuudella eri kielellä. Menetelmän käyttäminen nuorten kanssa osoittautui toimivaksi. Sen käytöstä saadut kokemukset olivat pääosin hyviä. Sadutuksen käyttäminen osoittautui helpoksi ja hyväksi tavaksi tutustua ryhmäkodissa asuviin uusiin nuoriin. Se mahdollisti nuoren kuulluksi tulemisen ja huomion saamisen vertaistukiohjaajilta. Lisäksi pilotoinnissa huomattiin, että sadutuksen avulla on mahdollista tuottaa tietoa nuorten ajatuksista ja elämästä.</p> <p>Pilotointi mahdollisti menetelmän käyttöön liittyvien haasteiden huomioimisen ja sen käytön parantami- sen pilotointiprosessin aikana. Menetelmän käytön haasteet liittyivät sadutusohjeen esittämiseen, nuor- ten innostamiseen tarinan kerrontaan sekä teemasadutuksen käyttöön.</p> <p>Pilotoinnilla saadut tulokset eivät ole yleistettävissä. Saadut tulokset ovat kuitenkin linjassa aikaisem- piin tuloksiin, jonka vuoksi menetelmää voidaan käytännössä hyödyntää myös muissa vastaavissa konteksteissa.</p>	
Asiasanat yksintulleet pakolaislapset, sadutus, vertaistuki	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Pirita Viljamaa	Number of Pages 48
Title Storycrafting as a new tool to support unaccompanied asylum-seeker young?	
Supervisor(s) Hanna Laitinen	
Subscriber and/or Mentor Finnish Refugee Council, Minna Lähteenmäki	
Abstract <p>The aim of this final thesis was to pilot and evaluate the use and usefulness of Storycrafting method with unaccompanied asylum-seeking children and young people. The objective was to examine, how the Storycrafting method works as supportive tool with asylum-seeker children and young. Storycrafting is a method which encourages to listening and participation and a person who is using the method encourages a storyteller to open up one's thoughts by means of telling the story.</p> <p>My final thesis has been made as subscriber work for the Finnish Refugee Council's project Safety Net. The aim of the project is to develop peer support models to support unaccompanied asylum-seeker children and young people. Peer support is offered by educated, different aged, former asylum-seekers, refugees and other immigrants from different backgrounds. The need of my work for the subscriber was current. The purpose was to teach a new method to peer tutors, by means of support the children and young people living in group homes. By means of piloting, was possible to find out, how the Storycrafting method works as a tool to produce information in the project. Furthermore, this final thesis produced additional information to the branch about the unaccompanied asylum-seeker children and young people, of whom research work has been slight in Finland so far.</p> <p>The target group of my final thesis was 14-17-years old asylum-seeker young who were living in a group home. My final thesis has carried out by using qualitative research. During the Storycrafting process I have used as main material collection and research method participation observation. Furthermore, I have got experimental knowledge from the young and peer tutors about the user experiences with the help of feedback discussion.</p> <p>Eleven young and five peer tutors took a part in the piloting process of the Storycrafting method. The stories collected during the piloting were 15 pieces and they were told in six different languages. Using the method with the young turned out working. The experiences gained by using it were mainly good. Using the method turned out easy and a good way to get to know to young people living in the group home. It also enabled to a young person become heard and getting attention from peer tutors. Furthermore, piloting showed that by means of Storycrafting it is possible to produce information of young people's thoughts and their lives.</p> <p>Piloting enabled to consider the challenges related to the using and improvement during the piloting process. The user challenges of the method were related to the Storycrafting instructions, inspiring the young to tell the stories and using the theme in Storycrafting.</p> <p>The knowledge gained is not generalized. The results gained are, however stable compared to the research having done, so the method can be exploit in practice also in other similar contexts.</p>	
Keywords unaccompanied asylum-seeking minors, storycrafting, peer support	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2.1 Alaikäinen yksintullut turvapaikanhakija	7
2.2 Turvapaikkamenettely Suomessa	8
2.3 Turvapaikanhakijalasten ja -nuorten asuminen	11
2.4 Alaikäisten turvapaikanhakijoiden hyvinvointi ja tarjottavat tukitoimet	12
3 SADUTUS	13
3.1 Mitä on sadutus?	14
3.2 Sadutuksen tausta ja sen merkitys ja vaikutus	15
3.3 Sadutus erityisessä asemassa olevien lasten ja nuorten kanssa	17
4 VERTAISTUKI TURVAPAIKANHAKIJANUORTEN KANSSA	18
4.1 Mitä on vertaistuki turvapaikanhakijanuorten kanssa?	18
4.2 Vertaistukiohjaajan rooli sadutuksessa	19
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	21
5.1 Toimintaympäristönä ryhmäkoti	22
5.2 Tutkittavat henkilöt	22
5.3 Aineistonhankinta- ja tutkimusmenetelmät	23
5.4 Aineistonhankintamenetelmien luotettavuus	26
6 TULOKSET	28
6.1 Käytännön toteutus	28
6.2 Nuorten kertomat tarinat	31
6.3 Sadutuksen vaikutukset sadutettaviin nuoriin	34
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	38
7.1 Kehittämisehdotuksia menetelmän käytölle	40
7.2 Menetelmän hyödyntäminen tulevaisuudessa	42
LÄHTEET	45
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on pilotoida ja arvioida sadutusmenetelmän käyttöä alaikäisten yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten ryhmäkodissa. Sadutus on vastavuoroiseen toimintakulttuuriin johdattelua menetelmä, jonka avulla on mahdollista kuunnella erityisessä asemassa olevia lapsia ja nuoria. Se on osoittautunut hyödylliseksi kuuntelemisen ja kohtaamisen välineeksi lapsia saduttaville aikuisille sekä eri alojen ammattilaisille. Kun aikuinen saduttaa lasta, niin lapsi kertoo tarinan, jonka aikuinen kirjaa sanatarkasti ylös. Menetelmässä toteutuu lapsen oikeus kertoa, mitä hänellä on sanottavaa, aikuisen toimiessa aktiivisena kuuntelijana. (Karlsson 2003, 10; Karlsson & Riihelä 2012, 169.)

Sadutusta on käytetty monissa eri konteksteissa. Sitä on hyödynnetty myös erityisessä asemassa olevien turvapaikanhakija- sekä pakolaislasten kanssa tehtävässä työssä mm. pakolaisleireillä. Säännöllisellä sadutuksella on saatu tärkeää tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, ja sillä on huomattu olevan terapeuttisia vaikutuksia kriisin keskellä olevien elämään. (Palonen 2013.)

Tämä opinnäytetyö on tehty tilaustyönä Suomen Pakolaisavun Tukiverkolle, joka on vuonna 2012 aloitettu Euroopan Pakolaisrahaston rahoittama hanke. Hankkeen tarkoituksena on tuottaa vertaistuen malleja alaikäisten Suomeen yksintulleiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten tukemiseksi. Tukiverkko-hankkeessa ollaan kiinnostuneita erilaisista vertaistukeen perustuvista toiminnallisista menetelmistä, joiden avulla tuetaan vastaanottokeskuksissa asuvia lapsia ja nuoria. Vertaistukea nuorille tarjoavat tehtävään koulutetut eri-ikäiset ja eri taustoista tulevat pakolaiset, entiset turvapaikanhakijat ja muut maahanmuuttajat. Tämä opinnäytetyö on toteutettu ryhmäkodissa, jossa Tukiverkko toimii.

Työssä on kolme tavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena on selvittää, miten sadutusmenetelmä toimii turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kanssa. Toisena tavoitteena on tehdä sadutusmenetelmä tutuksi Suomen Pakolaisavun Tukiverkko-hankkeen vertaistukiohjaajille. Lisäksi pyrkimyksenä on selvittää, miten menetelmä soveltuu käytettäväksi tiedon tuottamisen välineenä hankkeessa.

Pilotointiprojektin avulla kehitetään ja tuodaan tutuksi vertaistukiohjaajille uusi, yksinkertainen toimintatapa tukea ja kohdata vastaanottokeskuksissa asuvia lapsia ja nuoria. Sen avulla saadaan uutta tietoa sadutuksen toimivuudesta alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden parissa. Pilotoinnin avulla on mahdollista selvittää, miten sadutus toimii tiedon tuottamisen välineenä turvapaikanhakijalasten ja -nuorten parissa, joista saatua tietoa voi olla vaikeaa kyselemällä tai muulla keinoin saada esiin. Työ on merkityksellinen myös siksi, että se laajentaa käsitystä alaikäisistä yksintulleista turvapaikanhakijoista, joista tehty tutkimustyö on ollut Suomessa tähän mennessä varsin vähäistä (Lähteenmäki 2013, 33-35).

Ilman vanhempiaan Suomeen tulleet alaikäiset voivat kieltäytyä kertomasta omia kokemuksiaan ja oireilla sen vuoksi eri tavoin. Lisäksi turvapaikkaprosessi itsessään ja siihen liittyvät epävarmuuden kokemukset saattavat aiheuttaa huonovointisuutta. Nuorten oireiluun tarjottavat tukimuodot ovat usein riittämättömät. Tämän vuoksi on kehitettävä uusia lähestymistapoja kuunnella ja kohdata vastaanottokeskuksessa asuvia lapsia ja nuoria. (Helander & Mikkonen 2002; Lähteenmäki 2013.) Sadutusmenetelmästä toivotaan keinoa, jolla saadaan tietoa vaikeassa asemassa olevien alaikäisten turvapaikanhakijoiden tilanteesta. Menetelmää ei ole tiettävästi käytetty alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijanuorten kanssa, joten tämä opinnäytetyö syventää tietämystä sadutuksen soveltuvuudesta heidän parissaan.

2 ILMAN HUOLTAJAA SUOMEEN TULLEET TURVAPAIKANHAKIJAT

Tässä kappaleessa käsittelen opinnäytetyöni tietoperustan ensimmäistä pääkäsitettä, alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijoita. Kerron aluksi, mitä alaikäisellä yksintulleella turvapaikanhakijalla tarkoitetaan ja annan ajankohtaista ja yleistä tietoa heidän tilanteestaan. Tämän jälkeen pyrin lyhyesti ja ytimekkäästi kuvaamaan turvapaikanhakijalasten ja -nuorten elämää, jotta lukija pystyy ymmärtämään kontekstin, jossa olen opinnäytetyötäni tehnyt. Aloitan luvun kertomalla lasten ja nuorten turvapaikkamenettelystä, asumisesta sekä heidän hyvinvointiinsa vaikuttavista tekijöistä. Sen jälkeen kuvaan nuorille tarjottuja tukitoimia. Luvun lopussa pohdin syitä, miksi on

tarpeellista käyttää sadutuksen kaltaisia lapsilähtöisiä menetelmiä alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukena.

2.1 Alaikäinen yksintullut turvapaikanhakija

Alaikäisenä yksintulleena turvapaikanhakijana pidetään alle 18-vuotiasta lasta, joka on saapunut maahan ilman vanhempia tai laillista huoltajaa (Maahanmuuttovirasto 2014a). Terminä yksintullut on hieman harhaanjohtava, sillä suurin osa lapsista on tullut Suomeen ystävän, sukulaisen tai jonkun muun tutun kanssa. Lapsista käytetään lisäksi muita pidempiä ilmauksia, kuten ilman huoltajaa Suomeen tulleet turvapaikanhakija- ja pakolaislapset, ilman huoltajaa tulleet lapset tai yksin tulleet lapset. (Helander & Mikkonen 2002, 31-32.)

Lasten ja nuorten lähdön syyt ovat moninaiset. Wendy Ayotten (2000) tutkimuksen mukaan ilman huoltajaa Eurooppaan tulleiden pakolaislasten yleisimpiä lähdön syitä ovat aseelliset selkkaukset, kansanmurhat ja kaoottiset tilanteet, vaino, turvattomuus pakolaisleireillä, vanhemmista eroon joutuminen, kidutus, köyhyys ja kärsimys (Helander & Mikkonen 2002, 28). Suomeen tulleiden lasten lähdön taustalla on usein aseellinen konflikti tai sisällissota. Päätöksen lapsen lähdöstä tekevät usein vanhemmat, jotka haluavat lähettää lapsensa turvalliseen paikkaan. (Helander & Mikkonen 2002, 11, 48-49.)

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n selvityksen mukaan alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä on kasvussa. Kasvun taustalla on pääasiassa Syyrian sota. Vuonna 2013 turvapaikkaa haki 1,1 miljoonaa ihmistä, joista turvapaikkahakemuksen jätti ennätyselliset 25 300 alaikäistä yksin tullutta lasta. Näistä Eurooppa vastaanotti 15 700 hakemusta, ja eniten turvapaikkahakemuksia rekisteröivät Ruotsi ja Saksa. (UNHCR 2013,29; UNHCR 2014.)

Suomeen saapuneiden alaikäisten määrät ovat kansainvälisellä tasolla varsin pienet. Hakijamäärät ovat vaihdelleet alle sadan ja 700 hakijan välillä (Pakolaisneuvonta 2014a). Vuodesta 2011 lähtien ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten määrä on pysynyt melko tasaisena, noin 150 hakijaa vuodessa. Eniten turvapaikkahakemuksia

ovat jättäneet somalialaiset, irakilaiset ja afganistanilaiset yksintulleet alaikäiset. Suurin osa heistä (2013: 80 %) on ollut poikia. (Maahanmuuttovirasto 2013b.)

2.2 Turvapaikkamenettely Suomessa

Tässä kappaleessa käyn lävitse yksintulleiden alaikäisten turvapaikkamenettelyä, joka on monivaiheinen ja pitkä prosessi. Tarkoitukseni on auttaa lukijaa ymmärtämään, miten raskas tämä byrokraattinen prosessi on.

Saavuttuaan Suomeen lapsi jättää turvapaikkahakemuksen rajavartiolaitokselle tai poliisille. Hakemuksen vastaanottanut viranomainen suorittaa mahdollisimman pian turvapaikkakuulustelun, jossa selvitetään lapsen henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulotapa. Häneltä otetaan myös sormenjäljet ja hänet valokuvataan tunnistamista varten. Lisäksi selvitetään lapsen perheenjäsenten ja muiden omaisten olinpaikkoja. (Pakolaisneuvonta 2014b; Mustonen & Alanko 2011, 17.)

Turvapaikkakuulustelussa on aina lapsen lisäksi mukana hänelle määrätty edustaja, tulkki sekä mahdollisesti myös lakimies (Pakolaisneuvonta 2014c; Mustonen & Alanko 2011, 17). Edustaja määrätään jokaiselle alaikäiselle ilman huoltajaa Suomeen tulleelle lapselle käräjäoikeuden päätöksellä. Edustajan tehtävänä on edustaa lasta virallisten asioiden hoidossa sekä huolehtia lapsen edun toteutumisesta. Edustajat ovat yksityishenkilöitä, jotka tuntevat suomalaista yhteiskuntaa ja sen viranomaiskäytäntöjä ja he ovat kiinnostuneita toimimaan turvapaikanhakijalasten hyväksi. Lapsella tai nuorella on määrätty edustaja kunnes lapsi tulee täysi-ikäiseksi tai kun hänen vanhempansa tai jompikumpi heistä saapuu Suomeen. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 2011/746; Pakolaisneuvonta 2014c.)

Turvapaikkahakemuksen käsittelyn aikana Maahanmuuttovirasto tutkii, onko turvapaikanhakija hakenut kansainvälistä suojelua jostain toisesta maasta (EU-maat, Islanti, Norja, Sveitsi ja Liechtenstein). Tutkintaa kutsutaan Dublin II-menettelyksi, jonka tavoitteena on määrittellä mahdollisimman nopeasti turvapaikanhakemuksesta vastaava jäsenvaltio ja estää turvapaikkahakemusten väärinkäyttö. Mikäli asetuksen ehdot täyttyvät, voi Maahanmuuttovirasto tehdä päätöksen hakemuksen hylkäämi-

sestä ja käännättää hakijan turvapaikkahakemuksesta vastaavaan valtioon. Jos asetuksen ehdot eivät täyty, käsitellään hakemus Maahanmuuttovirastossa ja turvapaikanhakija kutsutaan turvapaikkapuhutteluun. (Maahanmuuttovirasto 2012; Europa 2011.) Nykyisten sääntöjen mukaan Dublin-menettely ei kuitenkaan koske alaikäisiä yksintulleita lapsia kaikilta osin. Palaan tähän asiaan myöhemmin luvun lopussa.

Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään lapsen syitä turvapaikan hakemiselle. Puhuttelussa tiedustellaan, onko hän kokenut vainoa, oikeudenloukkauksia tai muuta uhkaa kotimaassaan tai aiemmassa pysyvässä asuinmaassaan. Läsnä kuulustelussa ovat ainakin tulkki sekä määrätty edustaja, ja mukana on myös mahdollisesti lapsen lakimies. Tilaisuus nauhoitetaan ja siitä tehdään pöytäkirja. (Pakolaisneuvonta 2014b.) Turvapaikkatutkintaan liittyy usein erilaisia lisäselvityksiä, kuten kieli - tai iänmäärittäyttestejä. Kielitestissä selvitetään, minkä maan tai maanosan murretta lapsi puhuu. Ikätesti suoritetaan oikeuslääketieteellisin tutkimuksin silloin, kun epäillään nuoren ikää. Kieli- ja ikätesti tehdään, jotta voidaan arvioida lapsen antamien tietojen todenperäisyyttä. (Pakolaisneuvonta 2014b; Mustonen & Alanko 2011, 18.)

Poliisikuulustelun ja turvapaikkapuhuttelun aikana saatujen tietojen sekä arvioidun tulomaan tilanteen perusteella Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen lapsen oleskeluoikeudesta. Ratkaisuun vaikuttavat erityisesti tiedot kotimaasta ja sen ihmisoikeus-tilanteesta. (Pakolaisneuvonta 2014b; Mustonen & Alanko 2011, 18.) Lapselle voidaan myöntää joko turvapaikka tai oleskelulupa. Ulkomaalaislain (2004/301) mukaan turvapaikka eli pakolaisstatus voidaan myöntää, mikäli perustana kansainvälisen suojelun tarpeelle on henkilökohtaisen vainon kokemus.

Oleskelulupa voidaan myöntää toissijaisen, humanitäärisen tai tilapäisen suojelun perusteella. Toissijainen suojelu (88§) myönnetään, kun hakijaa uhkaa epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu, kuten kuolemanrangaistus tai kidutus kotimaassa. Oleskelulupa humanitäärisen suojelun (88a§) perusteella myönnetään silloin, kun hakija ei voi palata kotimaahansa siellä tapahtuneen ympäristökatastrofin tai huonon turvallisuustilanteen vuoksi. Hakijalle voidaan myöntää myös tilapäinen oleskelulupa (51§), mikäli häntä ei pystytä terveydellisestä syystä palauttamaan takaisin kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan. Tilapäinen oleskelulupa voidaan myöntää myös, jos hänen poistamisensa ei ole käytännössä mahdollista. (Ulkomaa-

laislaki (2004/301); Ulkomaalaislaki (2009/323.) Oleskelulupa voidaan myöntää lisäksi yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Tässä tapauksessa otetaan huomioon hakijan terveydentila, Suomeen syntyneet siteet, kotimaan olosuhteet ja haavoittuva asema. (Pakolaisneuvonta 2014b.)

Tyypillisesti alaikäisille turvapaikanhakijoille myönnetään oleskelulupa. Tämä johtuu siitä, että turvapaikan eli pakolaisstatuksen myöntäminen edellyttää yksilöllisiä henkilöön liittyviä uhkia vainotuksi joutumisesta, joita lapsilla ei yleensä ole. Alaikäisten hakijoiden kuitenkin katsotaan usein olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa kotimaansa tai asuinmaansa huonojen olosuhteiden takia. Lisäksi osalle myönnetään oleskelulupa yksilöllisten inhimillisten syiden tai perhesiteiden perusteella. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2009, 17.) Esimerkiksi vuonna 2013 myönteisen päätöksen sai 98 hakijaa, joista 64:lle myönnettiin oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella. Turvapaikan sai kymmenen hakijaa. (Maahanmuuttovirasto 2014d.)

Alaikäinen turvapaikanhakija voi myös saada kielteisen päätöksen. Tämä tapahtuu yleensä vain siinä tapauksessa, mikäli Dublin-menettelyssä todetaan, että lapsella on huoltaja siinä maassa, mihin hakemus on ensimmäistä kertaa jätetty. Kielteisen päätöksen voi saada, myös silloin, jos nuori todetaan iänmääritystestissä aikuiseksi ja pätevää perustetta oleskeluluvulle ei ole. Alaikäinen voidaan lisäksi palauttaa takaisin kotimaahansa, mikäli sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista ja hänen asianmukainen vastaanottonsa siellä on varmistettu. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2009, 32-34; Pakolaisneuvonta 2014b.) Maahanmuuttoviraston tilastojen (2014d) mukaan kielteisen päätöksen vuonna 2013 sai yhteensä 11 hakijaa, joista kuusi oli Dublin-tapauksia.

Alaikäisten turvapaikkahakemukset pyritään käsittelemään kiireellisesti, mutta tarkkaa aikaa käsittelyajoista ei ole saatavilla. Maahanmuuttoviraston (2014e) mukaan alaikäisten turvapaikanhakemusten keskimääräinen käsittelyaika on noin 174 vuorokautta.

2.3 Turvapaikanhakijalasten ja -nuorten asuminen

Ilman huoltajaa Suomeen saapuvat alle 18-vuotiaat turvapaikanhakijat majoitetaan heille tarkoitettuihin alaikäisyksiköihin eli ryhmäkoteihin. Ne ovat valtion, kuntien ja Suomen Punaisen Ristin ylläpitämiä laitoksia, joiden tarkoituksena on majoittaa ja antaa sosiaali- ja terveyspalveluina ammatillista hoivaa ja huolenpitoa sekä taloudellista tukea lapsille ja nuorille. Niiden tehtäviin kuuluu myös ammatillisten hoito- ja kasvatussuunnitelmien laatiminen. Nuori voi asua ryhmäkodissa siihen saakka kunnes täyttää 18 vuotta. (Maahanmuuttovirasto 2014f; Euroopan Muuttoliikeverkosto 2009, 20.)

Lapsi tai nuori voi myös asua yksityismajoituksessa sukulaistensa luona. Muualla asuvat alaikäiset ovat kirjoilla perheryhmäkodissa tai ryhmäkodissa, josta he saavat tarvitsemansa sosiaali- ja terveyspalvelut. (Kotouttaminen.fi 2014; Euroopan Muuttoliikeverkosto 2009, 22.)

Oleskeluluvan saamisen jälkeen alaikäinen siirtyy yleensä perheryhmäkotiin. Oleskeluluvan saaneille alaikäisille osoitetaan kuntapaikka, minkä jälkeen kunta vastaa lapsen perustarpeista sekä kotoutumisesta. Perheryhmäkodissa turvapaikan tai oleskeluluvan (toissijaisen tai humanitäärisen suojelun perusteella tai yksilöllisestä inhimillisestä syystä) saanut nuori voi hakea oleskelulupaa myös perheelleen Suomesta. Tätä kutsutaan perheenyhdistämiseksi. (Kotouttaminen.fi 2014; Euroopan Muuttoliikeverkosto 2009, 22; Pakolaisneuvonta ry 2010, 23.)

Alaikäisen perheenyhdistämistä on kuitenkin vaikeutettu viime vuosina. Elokuussa 2010 voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen edellytetään, että perheenkokoajana oleva lapsi on alaikäinen vielä perheenyhdistämispäätöksen antamispäivänä. Pitkien turvapaikanhakukäsittelyaikojen vuoksi moni alaikäinen ehtii täysi-ikäistyä ennen oleskeluluvan saamista, jolloin lapsella ei ole enää oikeutta perheenyhdistämiseen. Alle puolet lapsista jää ilman omaisia Suomeen. (Suomen Pakolaisapu 2014a.)

2.4 Alaikäisten turvapaikanhakijoiden hyvinvointi ja tarjottavat tukitoimet

Alaikäisiä turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria pidetään monessa suhteessa erityisen haavoittuvana pakolaisryhmänä. He ovat lähteneet pakoon kotimaastaan ja menettäneet kaiken heille tutun ja turvallisen kuten kotinsa, perheensä, ystävänsä, kulttuurinsa ja identiteettinsä. (esim. Mustonen 2011, 13-14.) Lasten ja nuorten omat kokemukset kotimaastaan sekä pakomatkastaan voivat olla hyvinkin rankkoja. Helsingin Diakonissalaitos (2010) on laatinut selvityksen kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakijalasten ja -nuorten määrästä ja heidän psyykkisen tuen tarpeestaan. Selvityksen tekemän arvion mukaan 25-34 prosentilla yksintulleista lapsista ja nuorista oli psyykkisiä oireita. Heistä kidutuksen oli kokenut noin 2-5 prosenttia ja raiskatuksi tulemisen 3-11 prosenttia. Lasten ja nuorten yleisimpiä oireita olivat uneen ja nukkumiseen liittyvät ongelmat, erilaiset mielialaoireet, pelkotilat ja painajaisten näkeminen, väsymys ja keskittymisvaikeudet. Turvapaikkapäätöksen saamisen venymisen huomattiin lisäävän psyykkistä oireilua. Lievemmin oireilevien nuorten hoitoon vaikutti suotuisasti riittävän psykososiaalinen tuen saaminen, kuten esimerkiksi harrastustoiminta. (Helsingin Diakonissalaitos 2010.)

Kirjoittamassaan tutkimusartikkelissa lastenpsykiatri professori Andre Sourander (2007) tarkastelee ilman huoltajaa Suomeen tulleiden alaikäisten mielenterveyttä ja yleisimpiä mielenterveysongelmia. Lisäksi hän pohtii, mitä näiden ongelmien poistamiseksi voitaisiin Suomessa tehdä. Souranderin mukaan turvapaikanhakijalasten ja -nuorten yleisimpiä oireita ovat surumielisyyys, impulsiivisuus, mielialanvaihtelut, yksinäisyys, epäluuloisuus ja keskittymisvaikeudet. Lisäksi lasten on usein vaikea ymmärtää turvapaikkapäätökseen liittyvää prosessia. Sourander korostaa psyykkisen hyvinvoinnin kokonaisvaltaista tukemista vastaanoton alkuvaiheesta lähtien ja sen jatkamista oleskeluluvan saamisen jälkeen. (Sourander 2007, 482-483.)

Vieraaseen maahan ja kulttuuriin sopeutuminen ei ole monelle yksin tulleelle kovin helppoa. Uuden kielen ja uusien tapojen omaksuminen on hankalaa, ja jatkuva huoli ja ikävä perheestä aiheuttavat turvattomuuden tuntemuksia. Lisäksi lapset ja nuoret joutuvat käymään läpi kuormittavan ja pitkän turvapaikkaprosessin, jossa oma tulevaisuus on vaakalaudalla. (esim. Mustonen 2011, 14; Helander & Mikkonen 2002, 103-104, 122.)

Alaikäisiä turvapaikanhakijoita pyritään tukemaan Suomessa eri tavoin. Heille tarjotaan ryhmäkodeissa erilaisia tukitoimia sosiaali- ja terveystalvaeluina. Lisäksi heidän asumistaan, koulunkäyntiään ja vapaa-aikaansa pyritään tukemaan. (Mikkonen Anna 2011, 82.) Tästä huolimatta tarjottavat palvelut ovat puutteellisia. Souranderin (2007, 483) mukaan lapsille tarjotut psykososiaaliset palvelut ovat vastaanottokeskuksissa riittämättömät. Vaikeasti oireilevat lapset eivät saa asianmukaista psykososiaalista tukea ja psykiatrista hoitoa. Lisäksi Lähteenmäen (2013, 176-177) väitöstutkimuksessa selvisi, että vastaanottokeskuksessa asuvat työntekijät eivät osanneet reagoi-da lasten pahoinvointiin tarpeeksi hyvin. He eivät esimerkiksi ottaneet lasten kanssa mielellään puheeksi lapsen kokemia ikäviä kokemuksia, koska pelkäsivät lapsen ahdistuvan siitä entisestään. Puhumattomuus kääntyi lapsia vastaan, koska ilman taustatietoja lapsia ei voitu auttaa. Puutteellisten palveluiden takia useat eri asiantuntijat painottavatkin sitä, että uusia tukitoimia lasten ja nuorten tukemiseksi tulee kehittää lisää. (esim. Helander & Mikkonen 2002, 13; Sourander 2007; Lähteenmäki 2013.)

Turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kanssa on kokeiltu erilaisia tukemisen menetelmiä, jotka eivät vaadi ammatillista osaamista. Esimerkiksi muutamien nuorten kohdalla vertaistuki on auttanut selviytymisessä (Valtonen 2014). Seuraavassa kappaleessa esittelen yhtä matalan kynnyksen lähestymistapaa, sadutusmenetelmää, jota olen käyttänyt tässä opinnäytetyössäni kuulemisen välineenä. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet menetelmän toimivan hyvin alaikäisten kohtaamisessa (esim. Karlsson 1999; Lähteenmäki 2013; Palonen 2013).

3 SADUTUS

Käsittelen tässä luvussa tietoperustani toista pääkäsitettä eli sadutusmenetelmää. Ensiksi kerron mitä sadutus on, miten sitä toteutetaan ja mihin tarkoitukseen sitä voidaan käyttää. Seuraavaksi käsittelen menetelmän taustaa ja merkitystä aikaisempien tutkimusten valossa. Lopuksi esittelen, millaisissa turvapaikanhakija- ja pakolaiskonteksteissa sadutusta on käytetty, ja miten sen on havaittu edistävän sadutettavien hyvinvointia.

3.1 Mitä on sadutus?

Sadutus on kuunteluun ja osallistumiseen kannustava menetelmä. Siinä satu tai tarina syntyy kertojan eli sadutettavan ja saduttajan välillä. Saduttaja on menetelmän ohjaaja, joka kannustaa sadutettavaa avaamaan omia ajatuksiaan sadun kertomisen keinoin. Sadutettava on tarinan aktiivinen kertoja. Sadutus on siis väline ihmisen kohtaamiseen ja kuuntelemiseen sekä näkökulmien ja ajatusten esilletuomiseen. Menetelmä poikkeaa perinteisestä sadun kerronnasta siinä, että satu kirjataan ylös sellaisenaan ja kertojalla on oikeus vaikuttaa sadun muokkaamiseen vielä sadun kertomisen jälkeen. (Karlsson 2003, 110, 116; Lapset kertovat ja toimivat 2013.)

Sadutuksella on usein tavoiteltu demokraattisuutta lapsen ja aikuisen hierarkkisiin vuorovaikutussuhteisiin. Yleensä aikuisen ja lapsen välisissä kohtaamisissa lapsi on passiivinen ja vastailee aikuisen esittämiin kysymyksiin. Sadutuksessa nämä roolit kumotaan niin, että lapsi saa luvan olla äänessä ja aikuinen pysähtyy kuuntelemaan, mitä lapsella on kerrottavana. (Karlsson & Riihelä 2012, 171-174.)

Kertomistilanteen aluksi saduttaja kehottaa lasta kertomaan sadun. Hän myös selittää prosessiin olennaisena kuuluvan loppuosuuden, jossa kertomus käydään vielä yhdessä läpi ja lapsi ikään kuin tarkastaa ja hyväksyy sen. Sadutuksesta on olemassa ohje, jonka saduttaja kertoo sadutettavalle ennen tarinan kerrontaa:

”Kerro satu (tai tarina). Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Lapset kertovat ja toimivat 2013.)

Pääsääntöisesti saduttaja ei anna aiheita kertojalle tai kertojille eikä esitä sadutuksen aikana lisäkysymyksiä, koska tarkoituksena on antaa kertojalle mahdollisuus kertoa vapaasti omista ajatuksistaan. Sadutettavan kertoessa tarinaa, saduttaja kirjaa kaiken sana sanalta ylös paperille tai tietokoneelle, keskittyen samalla kuuntelemaan toisen kertomusta. Lopuksi saduttaja lukee kertomuksen ääneen kertojalle, joka voi halutessaan muuttaa tai korjata satua. Näin kertomus säilyy kertojansa näköisenä. Lisäksi kirjaajan aktiivinen kuunteleminen ja kirjaaminen viestii kertojalle, että hänen tuottamansa tieto on tärkeää ja merkityksellistä. (Karlsson 2003, 110, 116; Karlsson & Riihelä 2012, 174-175.)

Sadutusta voidaan käyttää eri tarkoituksiin, kuten tutustumiseen, tiedon tuottamiseen, kokemusten jakamiseen tai kohtaamiseen. Sadutusta voidaan kahden kesken yksilösadutuksena tai ryhmässä ryhmäsadutuksena. Menetelmä ei ole aikaan tai paikkaan sidottu tapahtuma, joten sen toteuttaminen onnistuu esimerkiksi arkisten askareiden ohessa. (Karlsson 2003, 118.)

3.2 Sadutuksen tausta ja sen merkitys ja vaikutus

Sadutus on Suomessa kehitetty menetelmä. Sen kehittämisen aloitti koulupsykologi ja valtiotieteen tohtori Monika Riihelä vuonna 1980. Alussa hän kokeili menetelmää terapeutisena välineenä tarkoituksenaan kohottaa lapsen itsetuntoa ja osaamista. (Karlsson 2003, 100.) Väitöstutkimustaan tehdessään Riihelä huomasi, että aikuisten esittämät kysymykset estävät lapsia tuomasta omia ajatuksiaan esille muun muassa koulussa ja päivähoitossa (Riihelä 1996; Karlsson 2003, 106). Tutkimuksen tuloksena lasten ja aikuisten välistä vuoropuhelua muutettiin niin, että lapsille annettiin enemmän puheenvuoroja kuin aikuisille. Riihelän aloitteesta käynnistettiin vuonna 1995 Stakesissa (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus) Satukeikka-hanke, jonka aikana sadutuksesta kehitettiin menetelmä. Myöhemmin Stakesin koordinoima Satukeikka-hanke levisi laajempaan käyttöön valtakunnallisen kehittämiskeskushankkeen, Kuperkeikkakyydissä -hankkeen, synnyttämän verkoston kautta. (Karlsson 2003, 100-106.)

Sadutusmenetelmää on käytetty laajasti erityisesti lasten kanssa tehtävässä työssä. Siitä on kehitelty vuosien varrella erilaisia sovelluksia, jotka ovat osoittautuneet käytettäväksi erilaisissa konteksteissa, kuten eri-ikäisten ja eri taustoista tulleiden ihmisten kanssa. Sitä on kokeiltu eri toimintaympäristöissä, kuten kouluissa, erityisluokilla, kehitysyhteistyössä, kerhoissa, psykologin ja sosiaalityöntekijän työssä. (Lapset kertovat ja toimivat 2013; Karlsson 2003.)

Sadutuksella on saatu aikaiseksi merkittäviä tuloksia. Esimerkiksi Kuperkeikkakyydissä tutkimushankkeessa (Karlsson 1999, 3) huomattiin, että monet lapsialan ammattilaiset mm. päivähoitosta, koulusta ja lastenkodista, kokivat menetelmän erinomaiseksi apuvälineeksi työssään. Aikuisten ja lasten välille syntyi vastavuoroisia

keskusteluja, joiden avulla ammattilaiset saivat tietoa lapsista ja pystyivät kehittämään työtään. Sadutusmenetelmää soveltaneet aikuiset kertoivat onnistuneensa tutustumaan lapsiin perusteellisemmin. He väittivät myös oppineensa lapsilta uusia asioita, mikä koettiin tärkeäksi asiaksi omien työtapojen kehittämisessä. (Karlsson 1999, 192-193.) Hankkeen myötä lapsen asema näissä eri instituutioissa muuttui niin, että lasten aloitteenteko lisääntyi ja heitä alettiin ottamaan mukaan päivittäisen toiminnan suunnitteluun sekä toteutukseen. Säännöllisen sadutuksen havaittiin tuottavan lapsille onnistumisen elämyksiä ja itsetunnon kohenemistä. Lapset tulivat myös rohkeimmiksi ja aloitteellisimmiksi. (Karlsson 1999, 172-176.)

Sadutusta on käytetty myös kansainvälisissä ja kulttuurien välisissä konteksteissa erilaisissa Satusilta-projekteissa, joissa se on osoittautunut tärkeäksi vuorovaikutuksen ja sillan rakentajaksi eri maista tulleiden lasten välillä. Esimerkiksi Pohjoismaissa vuonna 1996 alkanut satukirjeenvaihto mahdollisti eri maista tulleiden lasten vuoropuhelun ja ajatusten vaihdon, mikä koettiin tärkeänä kaikissa maissa. Satukirjeenvaihtoa on käyty myös suomalaislasten sekä pakolaisleireillä asuvien palestiinalais-libanonilaisten lasten välillä, jossa menetelmä on osoittautunut hyväksi kasvatusmenetelmäksi myös paikallisten ammattilaisten käytössä. (Karlsson 2012, 58.) Lisäksi Taksvärkki Ry on käyttänyt sadutusta lapsityöläisten kuulemiseksi Bangladeshissa vuonna 2003 osana kehitysyhteistyöhanketta ja kansainvälisyyskasvatusprojektia. Lapset osoittautuivat innokkaiksi satujen kertojiksi ja he kokivat sadutusmenetelmän auttavan heitä saamaan heidän tarvitsemaansa huomiota aikuisilta. (Levamo 2013, 14-15.)

Sadutusta ei ole pahemmin tutkimuksissa kritisoitu, ja sen on yleisesti huomattu olevan turvallinen kuuntelemisen menetelmä (Lapset kertovat ja toimivat 2013). Siitä huolimatta on oleellista tietää, millaisiin asioihin tulee kiinnittää huomiota menetelmää käytettäessä. Karlssonin (2003, 139) mukaan on tärkeä olla herkkä lapsen kertomille vahvasti negatiivisille satujen aiheille, jotka liittyvät esimerkiksi tuhoamiseen tai tappamiseen. Tällaisissa tapauksissa on yleensä aiheellista puhua lapsen kanssa asiasta jälkikäteen ja selvittää, miksi lapsi halusi kertoa juuri näistä teemoista. Saduttaja voi toimia tilanteessa myös väärin, esimerkiksi käyttäytymällä välinpitämättömästi, pilkkaamalla tai naureskelemalla toisen kertomalle tarinalle. Jos näin käy, lapsi usein

kieltäytyy seuraavalla kerralla kertomasta tarinoita. (Karlsson 2003, 139; Karlsson 2000, 172.)

3.3 Sadutus erityisessä asemassa olevien lasten ja nuorten kanssa

Sadutusmenetelmää on käytetty jonkin verran myös pakolais- ja turvapaikanhakijalasten kanssa. Koska opinnäytetyöni kohderyhmä on alaikäiset yksintulleet turvapaikanhakijanuoret, tarkastelen tässä luvussa lähemmin, miten sadutus on toiminut samankaltaisissa elämäntilanteessa olevien lasten ja nuorten kohdalla.

Minna Lähteenmäki (2013, 176, 184) käytti sadutusta tutkiessaan vastaanottokeskuksissa asuvien perheensä kanssa tulleiden turvapaikanhakijalasten arkea. Tutkimuksessa ilmeni, että lapset usein vaikenivat turvapaikanhaun aikaisista negatiivisista asioista, mikä esti avun tarpeen huomioimisen ja sen antamisen. Tutkimuksessa huomattiin sadutusmenetelmän mahdollistavan myös negatiivisten asioiden kertomisen turvallisella tavalla. Oman mielikuvituksen käyttö antoi lapsille voimia sekä käsitellä että kohdata vaikeaan elämäntilanteeseen liittyviä asioita. Lähteenmäen tutkimuksessa myös havaittiin, että satujen kerronta ja kuvien tuottaminen mahdollistivat läheisyyden ja huomion saamisen sekä haaveiden esittämisen, joista lapset eivät muutoin puhuneet.

Samankaltaisia tutkimustuloksia on saatu myös toisella puolen maailmaa. Raija-Leena Punamäki (2001, 281-303) totesi sadutuksella olevan auttava vaikutus raskaiden kokemusten käsittelemisessä, tutkiessaan sotilasjuntan vainoamien chileläisperheiden lapsia vuosina 1980-1990 (Lähteenmäki 2012, 302). Psykologi ja psykoterapeutti Kirsti Palonen (2013) on myös havainnut sadutuksesta olevan hyötyä traumaattisten kokemusten käsittelyssä työskennellessään Psykologien Sosiaalisen Vastuu Ry:n sekä paikallisen The National Institution of Social Care and Vocational Training -järjestön yhteistyöhankkeessa pakolaisleirillä Libanonissa. Palonen ja monet muut mielenterveysalan ammattilaiset ovat käyttäneet menetelmää kriisityön apuna myös muilla pakolaisleirillä. Viime aikoina, sitä on sovellettu Syyriasta tulleiden pakolaisten kohdalla. Palonen on todennut sadutuksella olevan terapeuttisia vaikutuksia.

Hänen mukaansa menetelmän käytön avulla pystytään huojentamaan kriisin keskellä elävien elämää. (Palonen 2013, 22-24.)

4 VERTAISTUKI TURVAPAIKANHAKIJANUORTEN KANSSA

Tässä luvussa käsittelen tietoperustani kolmatta ja viimeistä pääkäsitettä eli vertaistukea. Kerron, mitä vertaistuellä tässä työssä tarkoitetaan sekä selvennän vertaistukiohjaajien roolia sadutusprosessissa.

4.1 Mitä on vertaistuki turvapaikanhakijanuorten kanssa?

Vertaistuen voi määritellä monella eri tavalla. Nylund (2005, 203) määrittelee sen haluksi jakaa yhteisiä kokemuksia samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa. Vertaisryhmissä ennestään toisilleen tuntemattomat henkilöt tapaavat säännöllisesti, esimerkiksi kerran viikossa, antavat toisilleen vertaistukea ja oppivat samalla tuntemaan toisensa. Vertaisryhmissä on mahdollisuus tavata ”hengenheimolaisia”, joista saattaa tulla ystäviä, joita jatkossa halutaan tavata myös ryhmän ulkopuolella. (Nylund 2005, 203.)

Suomen Pakolaisavun Kasvokkain-toiminta määrittelee vertaistuen (Sharifi & Toivikko 2011,6) Nylundin määritelmään viitaten samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten tarkoituksiksi auttaa toisia omien kokemusten jakamisen avulla. Nylundin (2005) mukaan vertaisella tarkoitetaan henkilöä, joka on, tai on ollut, samassa tilanteessa kuin toinen ryhmässä mukana oleva (Sharifi & Toivikko 2011,6).

Vertaistukea voidaan toteuttaa vertaisryhmä- tai vertaistukiryhmätoimintana, tai tukihenkilötoimintana. Vertaisryhmätoiminnan keskiössä on osallistuminen ja yhdessä tekeminen, jossa toiminta itsessään voi olla tiedollista ja toiminnallista tai pelkästään keskusteluun ja tukemiseen painottuvaa toimintaa (Mikkonen Irja 2011, 206). Vertaistukiryhmätoiminnalla tarkoitetaan Hyvärin (2005, 215) mukaan kriisin kokeneiden tai kriittisten elämäntilanteiden kanssa kamppailevien ihmisten auttamiseen ja tukemi-

seen tähtäävää toimintaa, joka on perustettu juuri tiettyä kohderyhmää varten. Tukihenkilötoiminnassa taas on kysymys yksilöllisestä vertaistuen antamisesta ja saamisesta (Mikkonen Irja 2011, 207).

Toivikko ja Muhammed toteavat (2011, 24), että vertaisohjaaja samankaltaisten kokemusten läpikäyneenä, pystyy samaistumaan ryhmäläisen elämäntilanteeseen sekä rohkaisemaan heitä. Valtonen (2014, 21) kuitenkin huomauttaa, että vertaistukiohjaajien ei aina tarvitse olla taustaltaan ja kokemuksiltaan samankaltaisista oloista antaakseen vertaistueksi katsottavaa tukea nuorille. Ryhmäkodissa, jota olen tarkastellut opinnäytetyötäni varten, käy eri maahanmuuttajataustan omaavia vertaistukiohjaajia. He eivät siis ole kaikki entisiä turvapaikanhakijoita. Huolimatta vertaistukiohjaajien lähtökohtien eroavaisuuksista puhun tässä opinnäytetyössä vertaistuesta ymmärtäen sen erilaisista taustoista tulevien ohjaajien nuorille antamaksi tueksi. Käytännössä tukitoiminta on toiminnallista yhdessä tekemistä, yhdessä olemista ja keskustelua.

4.2 Vertaistukiohjaajan rooli sadutuksessa

Laura Valtonen (2014, 39) määrittelee tutkimustyössään vertaistukiohjaajan eri roolit. Hän pohjaa määritelmänsä Tukiverkon vertaistukiohjaajilta ja ryhmäkodissa asuvilta lapsilta saatuihin tietoihin. Valtosen (2014, 39-42) mukaan Tukiverkon vertaistukiohjaajilla on kuusi erilaista roolia: luotettava ystävä, perheenjäsen, opastaja, roolimalli, lähettiläs ja neuvonantaja. On huomattava, että suhteet vertaistukiohjaajien ja turvapaikanhakijalasten ja -nuorten välillä eivät ole keskenään samanlaisia, ja että eri suhteissa myös roolit vaihtelevat. Käyn seuraavaksi lyhyesti lävitse sadutuksen kannalta olennaisia rooleja.

Vertaistukiohjaaja ystävänä on se henkilö, jonka kanssa tehdään mukavia asioita, kuten vierailaan eri paikoissa ja jolle jaetaan luottamuksellisia asioita. Ystävältä saadaan myös tarpeen tullen tukea ja ymmärrystä, kun elämä on vaikeaa (Valtonen 2014, 39-42.) Vertaistukiohjaajan ystävän rooli sopii erinomaisesti myös sadutukseen, koska jotkut vertaistukiohjaajista ovat luotettuja ystäviä nuorille. Tämä helpottaa sadutusta, kun sadutuksessa tarvittava luottamus on jo saavutettu. Lisäksi ver-

taistukiohjaaja aktiivisena kuuntelijana osoittaa ystävän mukaisella tavalla ymmärrystä nuorelle.

Perheenjäsenen roolilla Valtonen (2014, 43-44) viittaa nuoren ja vertaistukiohjaajan erityiseen suhteeseen. Tällaisessa suhteessa nuori saattaa esimerkiksi kokea vertaistukiohjaajan omaksi äitihahmoksi tai vastaavasti vertaistukiohjaaja saattaa pitää nuorta pikkusiskonaan tai veljenään. Tutkimuksen mukaan luottamuksellisen suhteen syntyminen nuoren ja vertaistukiohjaajan välille on vahvasti yhteydessä yhteisen puhutun kielen kanssa. Valtonen (2014, 43-44) kuitenkin huomauttaa, että läheskään kaikilla vertaistukiohjaajilla tällaista erityissuhdetta nuorten kanssa ei synny. Nuorten vaihtuvuus ryhmäkodissa on suurta ja uusia turvapaikanhakija lapsia ja nuoria saapuu ryhmäkotiin usein. Uusille nuorille Tukiverkon toiminta ei ole tuttua, ja vertaistukiohjaajat tuntemattomia. Sadutusmenetelmän käytöstä toivotaan olevan apua helpottamaan tutustumista uusiin nuoriin.

Vertaistukiohjaajan rooli opastajana toimii myös sadutuksessa. Ohjaaja voi tukea nuoren itsetunnon kehitystä kannustamalla ja kehumalla nuorta erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa (Valtonen 2014, 45). Kun nuorta kannustetaan kertomaan satuja, on myös sadutuksen avulla mahdollista tuottaa nuorelle onnistumisen elämyksiä.

Edellisten määrittelyjen lisäksi vertaistukiohjaajan roolina on toimia tulkkina minulle tämän opinnäytetyön toteuttamisen aikana. Hän toimii sadutuksessa tulkkina tilanteissa, joissa nuori haluaa kertoa tarinan omalla äidinkielellään. Lisäksi vertaistukiohjaajan tulkkauksen avulla nuoren kertomat sadut saadaan käännettyä suomenkielille.

Vertaistukiohjaajan rooliin kuuluu myös muodollisia velvoitteita ja vastuita. He joutuvat esimerkiksi allekirjoittamaan ohjaajasopimuksen, jossa määritellään ohjaajan vastuvelvollisuus. Nämä vastuut ja velvoitteet koskevat vertaistukiohjaajaa myös tässä työssä tarkasteltavana olevassa ryhmäkodissa.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyöprojektini etenemisen pääpiirteissään. Ensiksi kuvailen pilotointiympäristön ja esittelen projektiin osallistuneet henkilöt. Sitten kuvailen käyttämäni tutkimusmenetelmät sekä arvioin niiden luotettavuutta. Lopuksi kerroin, miten sadutustilanteet toteutettiin. Käytän tässä opinnäytetyössä jatkossa termiä nuori viitattaessani tutkimuksen kohderyhmään kuuluvaan eli alaikäiseen ilman huoltajaa Suomeen tulleeseen turvapaikanhakijaan.

Opinnäytetyöprojektini kesti puolisen vuotta. Aloitin sen tutustumalla aihepiiriä käsittelevään kirjallisuuteen ja muihin teksteihin. Lähteisiin perehtyminen ja tietoperustan kirjoittamisen aloittaminen auttoivat aiheen näkökulman ja tavoitteiden hahmottamisessa ja rajaamisessa. Aloitin työhöni liittyvien järjestelyiden tekemisen toukokuussa 2014, jolloin työn toteuttamisesta sovittiin Pakolaisavun Tukiverkon hankejohtajan sekä ryhmäkodin johtajan kanssa. Ryhmäkodin toiminnasta vastuussa oleva kunta edellytti tutkimusluvan hankkimista, koska pilotointi koski alaikäisiä. Työhön saatiin tutkimuslupa kesällä 2014.

Konkreettisen työskentelyn ryhmäkodilla aloitin syyskuun alussa. Sitä ennen esitimme Tukiverkon hankejohtajan kanssa työntekijöiden henkilöstökokouksessa opinnäytetyöni tavoitteet ja pilotoinnissa käytettävän sadutusmenetelmän. Ennen sadutusten aloittamista pidimme nuorille infotilaisuuden, jossa kävimme läpi opinnäytetyöni tarkoituksen, sadutusmenetelmän ja tutkimusetiikkaan liittyvät asiat.

Tutkimusetiikkaan liittyy Suomen perustuslaissa (11.6.1999/731) oleva lapsen oikeus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin ja päätöksiin. Sadutettavien oikeusturvan vuoksi oli tarpeellista, että heille tehtiin selväksi sadutukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Satujen esittämiseen tässä opinnäytetyössäni varmistettiin pyytämällä nuorilta sadutuksen yhteydessä julkaisulupa. Lisäksi nuorilta pyydettiin vielä kirjalliset tutkimusluvut Tukiverkon mahdollista myöhempää käyttöä varten.

Syyskuussa pidimme Tukiverkon hankejohtajan kanssa myös toimintaan sitoutuneille vertaistukiohjaajille sadutuskoulutuksen. Siihen osallistui hankejohtajan lisäksi kuusi

vertaistukiohjaajaa. He kaikki ilmaisivat kiinnostuksensa kokeilla menetelmää nuorten kanssa. Aineiston hankintaan ryhmäkodissa käytin aikaa noin kaksi kuukautta.

5.1 Toimintaympäristönä ryhmäkoti

Esittelen tässä luvussa opinnäytetyöni toimintaympäristönä toimivan ryhmäkodin. En kerro ryhmäkodin nimeä enkä sijaintikuntaa tutkimuseettisistä syistä.

Pilotoinnin kohteena olevassa ryhmäkodissa on kaksi osastoa, joissa on paikat neljälletoista lapselle. Ryhmäkoti majoittaa vasta maahan saapuneita 0-17-vuotiaita yksintulleita turvapaikanhakijoita hakuprosessin ajan, sekä kohtuullisen ajan oleskeluluvan saamisen jälkeen. Ryhmäkodin toiminta-ajatuksena on majoittaa lapsihakijat sekä tarjota heille peruspalvelut ja välttämättömät erityispalvelut koko turvapaikka-prosessin ajan. Tavoitteena on myös tukea nuoria prosessin etenemisessä. Ryhmäkodissa pyritään kodinomaisen ilmapiiriin ja turvallisen arjen luomiseen. Lapsille ja nuorille luodaan säännöllinen päivärytmi ja asetetaan turvalliset rajat.

Henkilökuntaa ryhmäkodissa on yhteensä 20. Ryhmäkodissa asuvien kanssa työskentelee 18 henkilöä. Lisäksi on kaksi työntekijää, jotka hoitavat yksityismajoituksessa asuvien nuorten asioita. Henkilökunta on pääosin maahanmuuttajataustaista. Henkilöstöön kuuluu johtaja, sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja, toimistosihteeri, kaksi vastaavaa ohjaajaa sekä 12 ohjaajaa. Lisäksi ryhmäkoti tekee yhteistyötä eri tahojen kuten, ulkomaalaispoliisin, Rajavartiolaitoksen, Maahanmuuttoviraston, terveydenhuollon, opetuksen, tulkkipalveluiden, edustajien ja lakimiesten, Suomen Pakolaisavun Tukiverkko-hankkeen sekä muiden ryhmäkotien ja vastaanottokeskusten kanssa.

5.2 Tutkittavat henkilöt

Opinnäytetyöni tutkimushenkilöinä olevat nuoret ovat 14-17-vuotiaita, eri maista yksintulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita. Suurin osa nuorista on kotoisin Somaliasta,

Afganistanista ja Irakista. Ryhmäkodissa asui tutkimushetkellä yhteensä 16 asukasta, joista neljä oli tyttöjä ja loput poikia.

Suurin osa pilotointiin osallistuneista nuorista kävi koulua. Oppivelvollisuusikäiset kävivät peruskoulun valmistavaa luokkaa. Ei-oppivelvollisuusikäisille järjestettiin opetusta yleensä aikuislukiossa tai työväenopistossa. Pilotointiprojektia aloitettaessani ryhmäkotiin tuli uusia nuoria, jotka eivät ehtineet saada koulupaikkaa projektin aikana. Nämä nuoret viettivät päivänsä ryhmäkodissa tai mahdollisten Suomessa asuvien sukulaistensa luona.

Ryhmäkodin nuorilla on erilaisia harrastuksia. He pelaavat jalkapalloa, käyvät kuntosalilla tai uimahallissa. Osa nuorista kävi vapaa-ajallaan läheisessä kaupungissa ostoksilla tai vietti aikaansa sukulaistensa kanssa. Iltaisin nuoret istuivat usein tietokoneen ääressä Facebookissa, katsoivat olohuoneessa televisiota tai pelasivat biljardia ryhmäkodin ohjaajien kanssa. Osa vietti aikaansa omissa huoneissaan, jotka he jakoivat yhdessä toisen nuoren kanssa. Nuoret myös hoitivat ryhmäkodissa erilaisia arkisia askareita, kuten siivosivat tai auttoivat keittiössä.

Tukiverkossa on toiminut kaiken kaikkiaan 26 Suomen Pakolaisavun kouluttamaa vertaistukiohjaajaa. He ovat käyneet Suomen Pakolaisavun järjestämän vertaisohjaajan peruskurssin ja osa heistä on hankkeen aikana osallistunut myös Tukiverkon omiin koulutuksiin ja arviointityöpajoihin.

Vertaistukiohjaajien osallistuminen toimintaan on vaihtelevaa ja ohjaajien vaihtuvuus suurta. Edellisenä keväänä mukana oli ohjaajia, joita ei pilotointiprojektin aikana ollut paikalla. Monet vertaistukiohjaajista opiskelevat tai käyvät töissä, jolloin heidän osallistumisensa on pitkälti kiinni heidän omista aikatauluistaan ja jaksamisestaan. Satu-aineiston hankintaan osallistui viisi ohjaajaa.

5.3 Aineistonhankinta- ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyötä tehtäessä on kiinnitettävä huomiota sopiviin aineistonhankinta- ja tutkimusmenetelmiin. Tämän opinnäytetyön tavoitteet ovat käytännölliset: tutustuttaa

vertaistukiohjaajat sadutusmenetelmän käyttöön sekä tuoda alalle lisätietoa sadutuksen soveltuvuudesta haastavassa asemassa olevien turvapaikanhakijanuorten parissa.

Aineistonhankinta suoritettiin laadullisena tutkimuksena, sillä tarkoituksena oli saada kokemustietoa sekä nuorilta että vertaistukiohjaajilta. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusaineistoa kuvailevaa tutkimusta, joka on ilmaisultaan tekstiä (Eskola & Suoranta 2000, 13-15). Menetelmän arvioimiseksi tutkimusmenetelmiksi valitsin osallistavan havainnoinnin sekä palautekeskustelun. Päädyin kahteen eri menetelmään siksi, että ne tuottivat näin kattavampaa tietoa tutkimusaiheesta, kuin yhden aineistonkeruumenetelmän käyttäminen.

Pääasiallisena tutkimusmenetelmänä on ollut sadutusten aikana tapahtunut osallistuva havainnointi. Laadullisessa tutkimuksessa osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan aineiston keruutapaa, jossa tutkija tavalla tai toisella osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan. Pyrkimyksenä osallistuvassa havainnoinnissa on kokonaisvaltaisen kuvan saaminen tutkittavien elämästä. (Eskola & Suoranta 2000, 98; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 217.) Sadutustilanteissa joko toimin itse saduttajana, tai olin seuraamassa, kun vertaistukiohjaaja teki sadutusta. Havainnoidessani sadutuksia, pyrin kiinnittämään huomiota sekä nuoren että vertaistukiohjaajan käyttäytymiseen. Lisäksi pyrin havainnoimaan tilanteen yleistä ilmapiiriä sekä vertaistukiohjaajan ja nuoren välistä vuorovaikutussuhdetta.

Toiseksi tutkimusmenetelmäksi valitsin palautekeskustelun. Palautekeskusteluni sisälsi käytännössä samoja asioita kuin teemahaastattelu, mutta pienemmällä mittakaavalla. Teemahaastattelussa haastattelija esittää haastateltavalle etukäteen mietittyjä, tiettyyn aihepiiriin liittyviä kysymyksiä. Teemahaastattelussa haastattelijalla on siis tukilista käsiteltävistä asioista, ei valmiita kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 2000, 86.) Päädyin palautekeskusteluun siksi, että sen avulla oli mahdollista saada mahdollisimman suoraa ja välitöntä kokemustietoa sadutuksesta nuorilta sekä vertaistukiohjaajilta. Lisäksi keskustelun avulla sadutusta pystyttiin tarkastelemaan nuorten ja vertaistukiohjaajien näkökulmasta. Tämä mahdollisti sadutusmenetelmän tarkastelun kahdesta eri roolista ja usealta eri tutkimushenkilöltä.

Toteutin palautekeskustelun, jokaisen sadutuskerran päätteeksi. Aloitin keskustelun esittämällä nuorelle aluksi kaksi kysymystä, joita jatkoin tarkentavilla kysymyksillä heidän antamiaan vastauksia mukaillen. Esittämiäni kysymyksiä nuorille oli pääasiassa kaksi: Mitä pidit menetelmästä? Suostuisitko uudestaan sadutettavaksi? Tarpeen tullen saatoin esittää myös tarkentavia kysymyksiä, esimerkiksi silloin, jos nuori ei pitänyt menetelmästä tai, jos sen käyttö osoittautui hankalaksi. Mikäli sadutuksessa oli mukana vertaistukiohjaaja, kysyin myös häneltä kommentteja sadutuksen päätteeksi. Vertaistukiohjaajilta tiedustelin pääasiassa samoja asioita kuin nuorilta. Lisäksi kysyin, millaista oli toimia tulkin roolissa ja miten menetelmän käyttöä voisi parantaa.

Kerätyn aineiston tallentamisessa ja jäsentämisessä käytin apuna tutkimuspäiväkirjaa, johon kokosin päivän aikana kerätyt havainnot. Päiväkirjaan on mahdollista koota tietoa tutkimuksen kannalta olennaisista asioista, kuten osallistujien mielipiteistä, omista havainnoista, tutkimustilanteen tunnelmista sekä tutkimuksen etenemisestä. Lisäksi päiväkirjaan kirjoitetut havainnot helpottavat lopullisen aineiston analysoinnissa. (Huovinen & Rovio 2008, 106-107.) Päiväkirjan kirjoittaminen päivän päätteeksi auttoi hahmottamaan koko prosessia syvällisemmin. Tutkimuspäiväkirjan kirjoittaminen on auttanut kehittämään omaa toimintaani sadustilanteissa ja näin parantanut sadutuksen sujuvuutta opinnäytetyöprojektin aikana. Ylös kirjoitettujen havaintojen perusteella kokeilimme esimerkiksi joidenkin nuorten kanssa teemasadutusta. Teemasadutuksessa sadutettavalle annetaan teema, josta hän kertoo tarinan (Karlsson 2003, 47). Teeman antamisen toivotaan inspiroivan sadutettavaa sadun kertomisessa ja ohjaamaan sadutettava kertomaan satu turvallisesta aiheesta.

Aineiston keruun jälkeen aloitin tutkimustulosten analysoimisen. Päädyin aineiston analysoinnissa tulosten teemoitteluun. Teemoittelin aineiston toteuttamieni palautekeskusteluiden sekä tutkimuspäiväkirjaan kirjoitettujen havaintojen perusteella niin, että en erotellut niitä toisistaan omiksi alaluvuikseen, vaan käsittelin niitä yhdessä. Jaoin saamani tulokset neljään eri ryhmään seuraavasti: sadutuksen käytännön toteutus, nuorten kertomat tarinat, sadutuksen vaikutukset nuoriin ja vertaistukiohjaajan roolin merkitys.

5.4 Aineistonhankintamenetelmien luotettavuus

Aineistonhankintamenetelmien soveltuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon menetelmien reliabiliteetti ja validiteetti sekä tulosten yleistettävyyys.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän ja -kohteen yhteensopivuutta eli käytännössä sitä, miten menetelmä sopii tutkittavan ilmiön tutkimiseen. Reliabiliteetilla arvioidaan tulosten luotettavuutta, pysyvyyttä ja toistettavuutta. Reliabiliteetti ja validiteetti sopivat usein huonosti laadulliseen tutkimukseen, koska ne on alun perin tarkoitettu määrällisen tutkimuksen tekemiseen. (Heikkinen & Syrjälä 2008, 147-148.) Laadullinen tutkimus on tutkijan omaan subjektiiviseen kokemukseen pohjautuvaa tietoa, jolloin laadullista tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta voi olla vaikea muissa olosuhteissa mitata ja todistaa. Siitä huolimatta monet laadullisen tutkimuksen tekijät ovat kuitenkin soveltaneet näitä käsitteitä arvioidessaan tutkimuksensa pätevyyttä ja luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 2000, 210-211.) Seuraavaksi pohdin oman opinnäytetyöni validiteettia ja reliabiliteettia.

Tämän opinnäytetyön validiteettia voidaan pitää hyvänä: tarkoitus on saada tarkkaa ja syvällistä tietoa eri konteksteissa jo testatusta menetelmästä. Reliabiliteettia voidaan parantaa kiinnittämällä huomiota tutkielman tekemisen sudenkuoppiin ja ottamalla ne huomioon tehtäessä tutkimusta. Laadulliseen tutkimukseen liittyvää objektiivisuuden puuttumisen ongelmaa voidaan hallita kiinnittämällä mahdollisimman paljon huomiota tutkijan systemaattiseen työskentelyyn. Esimerkiksi pilotointini osallistuvan havainnoinnin luotettavuutta saattaisi parantaa useamman eri havainnoitsijan käyttäminen. (Eskola & Suoranta 2000, 102, 214.) Vaikka tämä ei pilotointiprojektissani ollut täysin mahdollista, hyödynsin kuitenkin myös vertaistukiohjaajien tekemiä omia havaintoja, joita sain käydyssä palautekeskustelussa.

Laadulliset tutkimukset ovat yleensä tapaustutkimuksia, jolloin tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan pitää syvällisenä, mutta huonosti yleistettävänä (Alasuutari 2011, 231). Alasuutarin (2011, 245) mukaan yleistettävyyden ongelmaa voidaan kuitenkin osittain ratkaista viittaamalla jo aikaisemmin saatuihin tutkimustuloksiin. Esimerkiksi tässä opinnäytetyössä kyse on aikaisemmin erilaisissa konteksteissa tutkitun sadutusmenetelmän testaamisesta uudessa kontekstissa. Siksi on mahdollista tarkastella tässä

opinnäytetyössä saatuja tuloksia viittaamalla jo aiemmin tehtyihin tutkimuksiin sadutuksesta.

5.5 Sadutusten toteuttaminen

Keräsin aineistoa pääsääntöisesti yhtenä päivänä viikossa. Sadutukset toteutettiin ryhmäkodilla viikoittaisten Tukiverkon vertaistukiohjaajien vierailujen yhteydessä noin kahden kuukauden ajan.

Sadutustilanteessa noudatettiin pääosin vapaaseen tarinan kerrontaan liittyvää ohjeistusta, jossa nuori itse määritteli kertomuksensa aiheen, sisällön ja muodon. Kertomus saattoi olla perinteinen satu, tarina, vitsi, runo tai muutaman sanan mittainen lausahdus, ollen faktaa tai fiktiota. Nuoret saivat tarinaa kertoessaan myös piirtää.

Sadutus tapahtui pääasiassa heidän omalla äidinkielellään, koska silloin nuorella oli mahdollisuus kertoa tarina ilman suurempia kieleen liittyviä haasteita. Sadutusten kääntäminen suomeksi tapahtui kahdella tavalla. Vertaistukiohjaaja kirjoitti nuoren sadun ensin paperille omalla äidinkielellään, luki sen nuorelle ja käänsi sen vasta tämän jälkeen minulle suomeksi. Toinen tapa oli kääntää satu suoraan lause lauseelta sadutettavan kertoessa tarinaa, ja lukea satu nuorelle lopuksi kääntäen se hänen omalle äidinkielelleen. Sadutin neljä nuorta yksin myös englanniksi tai suomeksi, mikäli nuoren kanssa samaa äidinkieltä puhuva vertaistukiohjaaja ei ollut paikalla. Kaikista 15 sadutuskerrasta 11 toteutettiin vertaistukiohjaajien kanssa.

Sadutusten kääntämisen jälkeen kirjasin ylös nuoren kertomaan tarinaan nuoren nimen, iän, sukupuolen, kansalaisuuden, kerrontapaikan, päivämäärän ja sadutuskielen. Lisäksi kysyin vielä suullisesti julkaisuluvan nuorelta itseltään. Tietojen kirjaaminen oli oleellista, jotta pystyin analysoimaan saatuja tuloksia. Niiden avulla pystyin näkemään esimerkiksi, kuinka monta satua minäkin päivänä kerrottiin ja minkä ikäisiä osallistujat olivat. Lisäksi satuihin kirjatut tiedot auttoivat Tukiverkko-hanketta, mikäli nuori antoi tähän kirjallisen suostumuksen myös Tukiverkolle. Selitin, ja usein myös näytin nuorelle, jokaisen sadutuskerran päätteeksi, mitä kirjasin ja mihin nuoren sa-

tua oli tarkoitus käyttää. Painotin sitä, että nuoren nimi muutetaan, jotta häntä ei pystytä sadusta tunnistamaan.

Pilotoinnin aikana olin pääosin opinnäytetyötä tekevän opiskelijan roolissa. Sadutuksessa tärkeän luottamuksen syntymiseksi vietin kuitenkin aikaa sadutettavien nuorten kanssa myös pelaillen ja jutellen. Osallistuin lisäksi kahdelle retkelle heidän kanssaan.

6 TULOKSET

Sadutuksiin osallistui yksitoista nuorta, mikä oli kolme neljäsosaa ryhmäkodissa asuvien 16 nuoren määrästä. Näistä osallistuvista nuorista yhdeksän oli poikaa ja kaksi tyttöä. Pilotointiin osallistuvia vertaistukiohjaajia oli viisi. Satuja saatiin yhteensä 15 kappaletta ja satuja kerrottiin kuudella eri kielellä. Sadutuskielet olivat: arabia, dari, englantia, persia, somalia ja suomi. Sadutuskertoja oli viisi. Suurin osa nuorista kertoi sadun kerran. Lisäksi kolme sadutettavista nuorista kertoi kahden tai useamman sadun. Kokeilimme myös kahden nuoren kanssa teemasadutusta.

Seuraavassa esittelen teemoittain pilotoinnin tuloksia. Olen jakanut tulokset neljään eri alalukuun. Aluksi käsittelen sadutuksen käytännön toteutuksesta nousseita asioita. Sitten esittelen lyhyesti nuorten kertomia tarinoita. Kolmannessa luvussa pohdin sadutuspilotoinnilla saavutettuja vaikutuksia sadutettaviin nuoriin. Neljännessä ja viimeisessä luvussa käsittelen vertaistukiohjaajan merkitystä kerrontatilanteessa. Havainnollistaakseni saatuja tuloksia ja pilotointiprosessia olen liittänyt mukaan joitakin nuorten kertomia satuja. Kaikissa saduissa esiintyvien nuorten nimet on muutettu. Vertaistukiohjaajien kommentteihin viitattaessa käytän muutettuja nimiä.

6.1 Käytännön toteutus

Pilotoinnissa nousi esiin kaksi sadutuksen käytännön toteutukseen liittyvää tekijää: nuorten osallistuminen sekä käytettävä sadutuskielesi.

Nuoret osallistuivat sadutuksiin vaihtelevasti. Jotkut nuorista lähtivät kertomaan tarinaa helposti, kun toisia taas joutui kannustamaan kertomiseen enemmän. Joidenkin osallistumiseen vaikutti se, ettei nuori keksinyt, mistä aiheesta kertoisi sadun.

”Pitää antaa vähän virtaa ennen kun alkaa puhumaan” (Razi, vertaistukiohjaaja)

Jotkin nuoret saattavat lähteä sadutuksiin mukaan heikosti, koska he voivat olla epävarmoja omista kyvyistään kertoa satuja. Lisäksi ensimmäisillä sadutuserroilla toiminta saattaa tuntua oudolta sadutettavan pelätessä, ettei tarinankertominen onnistu. Siksi kertoja voi tarvita aikaa sadun keksimiselle. (Karlsson, Levamo & Sinkkonen 2013, 9.) Näin kävi myös joidenkin ensimmäistä kertaa sadutettavieni nuorten kohdalla. Tämän saman huomion tekivät myös vertaistukiohjaajat:

”Luulisin et ehkä ois parempi, jos antais heille mahdollisuus kirjoittaa omalla äidinkielellä omalla ajallaan ja kertoa se sitten ohjaajalle” (Malek)

”Pitäisi antaa aikaa pari päivää miettiä ennen kuin kertoo sadun, koska ei siinä hetkessä muista” (Razi)

Rohkaistakseni nuoria kertomaan satuja annoin heille heidän omalle äidinkielelleen käännetyn sadutuksen ohjeen. Tämä osoittautui toimivaksi tavaksi erityisesti niiden nuorten kohdalla, jotka tahtoivat miettiä kertomaansa satua omassa rauhassa etukäteen. Joillakin nuorilla oli seuraavalla kerralla satu mietittynä.

Nuorten osallistumisessa oli yksilöllisiä eroja. Toisille tarinan kertominen ja sen keksiminen oli luontevampaa kuin toisille eikä nuoren rohkaiseminen aina edes onnistunut. Usein nuoret sanoivat suoraan, mikäli eivät tahtoneet kertoa tarinaa. Joidenkin kohdalla huomasin sadutusajankohdan vaikuttavan osallistumiseen. Jos nuorella oli ollut huono päivä, hän ei välttämättä tahtonut kertoa tarinaa.

Sadutuskertojen säännöllisyys ei tuottanut suurta muutosta nuorten osallistumishalukkuudessa pilotoinnin aikana. Tarkastelujakso oli varsin lyhyt, joten on vaikea arvioida, miten nuorten osallistuminen muuttuisi pidemmällä aikavälillä.

Sadutuksen toteuttamisessa oleelliseksi tekijäksi nousi myös sadutuskieli. Suurin osa kerrontatilanteista toteutettiin vertaistukiohjaajien tulkkauksen avulla. Oman äidinkielen käyttäminen sadutuksissa oli olennaista, koska se antoi nuorelle mahdollisuuden kertoa tarinansa ilman kieleen liittyviä ongelmia. Tämä mahdollisti lisäksi vertaistukiohjaajan ja nuoren välisen kohtaamisen.

Neljä nuorta kertoi satuja minulle myös englanniksi ja suomeksi. Heillä oli nämä kielet hallussaan, minkä vuoksi he pystyivät kertomaan tarinansa vieraalla kielellä ongelmitta.

Vertaistukiohjaajat tulkkasivat nuorten kertomat tarinat joko suomeksi tai englanniksi. Satujen tulkkauksesta pidettiin pääosin helppona:

”Oli helppo tulkata. Voisin tulkata uudestaan ” (Abira)

Vertaistukiohjaajien käännostaidoissa oli eroja. Toiset käänisivät satuja ymmärrettävästi ja toisten kohdalla minun oli välillä hankala tajuta mistä oli kyse. Kääntäminen saattoi olla myös haastavaa vertaistukiohjaajalle itselleen, koska hän ei aina löytänyt sopivia sanoja:

”I have to use like very easy words so it is not the right word” (Jan)

Käytetty sadutuskieli aiheutti lisäksi ongelmia sadutusohjeen tulkinnessa. Joskus ensimmäistä kertaa sadutettavana olleet nuoret sekä jotkut vertaistukiohjaajista käsittivät, että nuoren tuli kertoa oma henkilökohtainen tarinansa. Tämä väärinymmärrys johti yhden nuoren kohdalla siihen, että hän päätyi kertomaan omista vaikeista asioistaan, joista hän ei olisi tahtonut puhua. Tarinan kerronta jouduttiin keskeyttämään ja lopulta minulle selvisi, että sekä vertaistukiohjaaja että nuori olivat käsittäneet annetun sadutusohjeen väärin. Lähteenmäen (2013, 43) mukaan eri kielillä puhuvia saduttaessa on otettava huomioon myös eri käsitteiden merkitykset eri kielissä. Joissakin kielissä sana satu saattaa saada erilaisen merkityksen ja saattaa siten estää kertojaa kertomasta fiktiivistä tarinaa. Lisäksi se, miten kertojaa pyydetään kertomaan satu ja millainen ohje hänelle annetaan, vaikuttaa siihen, miten tarinan kerronta etenee ja onnistuu. (Lähteenmäki 2013, 43-44.)

Tämän tapauksen jälkeen varmistinkin ennen jokaista sadutuskertaa, että nuori ja vertaistukiohjaaja varmasti ymmärsivät sadutusohjeen oikein. Tämä oli olennaista erityisesti silloin, kun sadutus tapahtui nuoren omalla äidinkielellä.

Sadutusdokumentoinnissa havaitsin yksilöllisiä eroja. Osa vertaistukiohjaajista koki sadun paperille kirjaamisen mielekkäämmäksi tavaksi, kun taas toiset halusivat kääntää sadut suoraan minulle lause lauseelta. Itselleni toimivammaksi käännettäväksi osoittautui vertaistukiohjaajan tekemä sadun kirjaaminen. Minun oli helpompi pysyä vertaistukiohjaajan käännostahdissa, kun sadut käännettiin rauhassa jälkikäteen. Kun vertaistukiohjaaja kirjasi satua, antoi se nuorelle mahdollisuuden kertoa tarina ilman tulkkaukseen liittyviä keskeytyksiä. Lisäksi kirjoittaminen nopeutti sadutuksen etenemistä, koska nuoren ei tarvinnut olla läsnä itse käännösvaiheessa.

6.2 Nuorten kertomat tarinat

Tässä luvussa esittelen joitakin pilotoinnin aikana nuorilta saatuja tarinoita. Tarkoituksena ei ole analysoida niitä vaan esittää lukijalle, miten nuoret tarinoitaan kertoivat ja minkälaista tietoa niistä on mahdollisuus saada.

Nuorten kertomat tarinat olivat hyvin erilaisia. Tarinat kerrottiin lähinnä vapaan sadutuksen menetelmällä. Seitsemän kerrotuista tarinoista käsitteli nuorten arkea ja elämää Suomessa. Neljä nuorta kertoi tarinan omasta kotimaastaan ja matkastaan Suomeen. Viisi heistä kertoi myös kotimaassa kuullun perinnesadun, kuten tämä seuraava tyttö:

Rakkaus

Olipa kerran köyhä nainen jolla oli kolme poikaa. Hänellä oli kaks miestä. Hän rakasti pikku pojansa ja oli sultaani jolla oli yks tyttö nuori. Tyttö oli rakastunut naisten pienen pojan. Sultaanin työllä oli paljon kosijoita mutta tyttö sanoi että ei halua. Isä kysyi työltä: meillä on kaikkia miksi et halua mennä naimisiin? Tyttö sanoi: et rahalla voi ostaa kaikea paitsi rakkautta. Sultaani kutsui ennustajan, ja kysyi, miksi minun tyttö sanoi kaikille ei, vaikka kaikki ovat rikkaita ja nuoria.? Ennustaja sanoi, että tyttösi ra-

kastaa köyhän pojan ja sitten totesi, jos tyttösi menee naimisiin köyhän pojan kanssa sinun valtakunta hajoo. Ja sultaanin päättää tappaa poika. Sultaanilla oli veli jolla poika oli kadoksissa. Ja tämä köyhä poika oli nimenomaan tämän sultaanin kadonnut veljenpoika. Tyttö tiesi, että hän rakasta oma serkunsä. Sitten silloin, kun sultaanin sai sen pojan kiinni tyttö päätti, jos hän kuole minäkin kuolen. Mut ennen itsemurha se tyttö kirjoitti et tämä poika oli minun serkku. Pojan murhan jälkeen kuningas menee katsomaan oman tyttärensä ja huomaa, että tyttö on tehnyt itsemurhan ja hän näkee siitä kirjettä. Hän harmittelee olisinpa hyväksynyt tämän pojan. Nyt olen menettänyt tyttöni sekä veljenpoikani. Ja hän päätti, hänen maassa siitä lähtien kaikki voivat mennä naimisiin kenen tahansa kanssa joihin rakastuvat.

Fatima, 17 vuotta, sadutettu persiaksi

Nuorten kertomat tarinat olivat tunnelmaltaan kovin erilaisia. Osa oli hauskoja ja toiset taas surullisia. Saduissa esiintyi ihastumiseen, rakastumiseen, ikävään ja yksinäisyyteen liittyviä tuntemuksia. Kolmessa sadussa käsiteltiin kuolemaa. Lähteenmäen (2012, 319) mukaan turvapaikanhakijalasten kertomat tarinat auttavat luomaan kuvaa lasten todellisesta arjesta ja omasta elämästä. Näin vaikuttaisi olevan myös joidenkin saduttamieni nuorten kohdalla. Esimerkiksi käyttämämme teema ”ilta” tuotti seuraavan sadun:

Lauantai-ilta

Mä haluan puhua lauantai-illasta. Ja mä haluan aloittaa aamusta, mutta aamu on lyhyt. Vapaapäivä eli viikonloppuaamu. Mun ystävät lähtevät käymässä sukulaisten luona ja sitten tosi vaikeaa tulee mulle, koska mä oon yksin täällä. Ja sitten silloin, kun ne tulevat takaisin illalla ja joka viikko meillä on täällä jotku bileet ja meillä on limsaa ja sipsiä. Ja tunnin verran pojat pelaa biljardia ja sen jälkeen klo 10-11 juttelevat yhdessä. Ja jos joku haluaa, voi käydä toisen huoneessa ja jutella klo 11 asti, minkä jälkeen kaikki menevät omaan huoneeseen nukkumaan. Ja minun nauttiminen ja harrastus on tämä 2-3 tuntia lauantai-illalla, mitä oon menossa. Senkin mä sanon, että lauantai päivisin mä autan keittiössä ja yksikin päivä mä laitoin kanakebabbia. Ja täälläkin viikolla jos tuutte niin mä laitan teille. Eli [ohjaajan] kanssa tehtiin sitä kanakebabbia. Ja sitten viikonlopun jälkeen alkaa koulu.

Jamal, 16 vuotta, sadutettu persiaksi

Lähteenmäen (2012, 301) tutkimuksessa sadutetuille turvapaikanhakijalapsille oli tyypillistä kertoa tarinoita fiktiivisten hahmojen kautta paljastamatta suoraan kertojalle tarinan lähtökohtia. Tässä pilotiprojektissa nuoret taas kertoivat tarinoita useimmiten minä tai hän -muodossa. Näin teki myös 16-vuotias Sharif:

Founding a friend suddenly

Long time ago, in where I was born in the country, I was having a lot of friends. And when I come out from there I started my journey. And I was in some country, I didn't finish my journey. In the middle of my journey suddenly I found one of my old friends which I was with them in my country where I was born. We was together a while couple months and it was like we meet suddenly without appointment in that country and again we separated. And I come to Finland and I come to ryhmäkotini. I found new people and I met new friends and suddenly that friend he come to same place where I live. And that was like unbelievable because we met twice without appointment and now we are so happy and we are staying together what left from our lives.

Sharif, 16 vuotta, sadutettu englanniksi

Karlssonin ja Riihelän (2011, 175) mukaan sadutusmenetelmällä kirjatuista kertomuksista löytyy kolme yleistä kerrontalähtökohtaa. Osa kertoo omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Toiset taas kertovat luetun tai kuullun tarinan. Kolmas tapa on tuottaa tarinaa tilanteessa esimerkiksi tunnelmien, omien kokemusten ja läsnä olevien asioiden inspiroimana. Samat kerrontamuodot vaikuttaisivat toteutuvan myös tähän pilotointiin osallistuvien nuorten kohdalla. Nuorten tarinoista yhdeksän oli kerrottu henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvalla tavalla. Loput tarinoista vaikuttaisivat olevan joko aiemmin kuultuja ja/tai sadutustilanteessa keksittyjä tarinoita.

Pilotoinnissa tuotetun vähäisen aineiston perusteella on täysin vaikea saada selville tarinoiden oikeellisuutta ja niiden todellisia lähtökohtia. Karlssonin (2003, 63) mukaan säännöllisellä sadutuksella on kuitenkin mahdollista oppia monia uusia asioita hyvinvointien ihmisten maailmasta. Kuuntelemalla toisen tarinoita useaan kertaan kuulee, mikä on kertojan mielestä tärkeää (Karlsson 2003, 63).

6.3 Sadutuksen vaikutukset sadutettaviin nuoriin

Sadutuspilotoinnin vaikutuksia sadutettaviin nuoriin voidaan pitää pääosin positiivisina. Sadutus mahdollisti vertaistukiohjaajien ja nuorten välisen kohtaamisen sekä vastavuoroisen ja luottamuksellisen yhdessäolon syntymisen. Sadutuksen avulla nuori sai mahdollisuuden tulla kuulluksi ja kertoa ohjaajalle ajatuksistaan. Lisäksi nuori sai olla huomion keskipisteenä ja kokea onnistumisen elämyksiä.

Sadutettavista nuorista kahdeksan sanoi pitävänsä menetelmästä. Kahdelta nuorelta en saanut selkeitä kommentteja ja yksi nuorista ei pitänyt menetelmästä lainkaan. Nuorista kahdeksan oli halukas kokeilemaan menetelmää tulevaisuudessa uudelleen. Menetelmän käyttö tuotti kaikille heistä onnistumisen elämyksiä. Havaitsin tämän heidän ilmeistään ja eleistään. He saattoivat esimerkiksi hymyillä, nauraa tai olla muuten innostuneita kertoessaan tarinaansa.

“I liked it. It was fun” (Sharif, 16 vuotta)

“It is good thing because next time you know the people so then the story can be better than the next one” (Ahmed, 16 vuotta)

Huomasin sadutuksen positiiviset vaikutukset erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa nuori ja vertaistukiohjaaja eivät tunteneet ennestään toisiaan. Hyvä esimerkki tästä on Jamalin tarinaan liittyvä sadutustuokio. Vertaistukiohjaaja oli käymässä ryhmäkodilla toista kertaa eikä hän tuntenut ennestään poikaa. Hänellä ei ollut aiempaa kokemusta saduttamisesta. Menetelmän avulla vertaistukiohjaaja onnistui saamaan kontaktin Jamaliin. Vertaistukiohjaaja eläytyi satuun niin elävästi, että hän halusi keskustella tästä tarinasta yhdessä pojan kanssa vielä sadutuksen jälkeenkin. Huomasin, että vertaistukiohjaajan huomion saaminen oli Jamalille tärkeä asia. Myöhemmin samana iltana huomasin pojan ja vertaistukiohjaajan viettävän aikaa keskenään.

Love in the street

One guy is going to the street. He saw some girl and it was beautiful. He started to speak with her. And they started to walk together. After 10 minutes, a very good car

Porsche stand in the front of them. Then the daughter [girl] said to the guy I can't walk anymore and I'm going to sit in that car. After then sitting in the car the driver said please go down, because I'm driver of that guy's. Then that guy understand, that it is not good love everyone in the street sometime.

Jamal, 16 vuotta, sadutettu persiaksi

Sadutuksen vaikutukset nuoriin eivät aina olleet positiivisia. Tähän vaikutti erityisesti kerrotun sadun aihe. Esimerkiksi käyttämämme teeman "ilta" toivottiin tuovan sadutettavalle nuorelle mieleen positiivisia ajatuksia vapaa-ajasta, kuten vaikkapa nuorten sosiaalisesta elämästä. Näin ei kuitenkaan aina tapahtunut, koska nuori saattoi kokea illan ahdistavaksi, esimerkiksi ikävään ja/tai yksinäisyyteen liittyvien tuntemuksien takia, niin kuin tässä seuraavassa tarinassa:

Minun jokainen ilta

Koulusta tulen tänne. Puoli tuntia oon netissä ja sitten tulee ikävä ja aika menee hitaasti minun mielestä. Sitten mä päättä vaihtaa paikkaa ja menen kuntosalille ja sitten uimaan vielä. Sitten tulen takaisin tänne uimahallin jälkeen ja sitten mä meen internetiä käyttämään ja sitten meen Facebookin kautta viettämään aikaa. Siellä mä näin kavereita facebookissa ja tulee hyvä olo mulle. Ja ne kaverit jotkut heistä ovat Ruotsissa ja jotkut heistä Iranissa. Keskustelen heidän kanssa arkisia asioita eli milloin tulet koulussa ja mitä teet koulun jälkeen. Tämmösiä kysymyksiä kysyn heiltä ja keskustellaan keskenään. Ja sitten sen jälkeen mä tuun omaan huoneeseen eli silloin kun mä meen sinne sänkyyn aina ajatukset pyörii perheasioissa. Mulla on ajatuksia mitä tekee mun vanhemmat, mitä he tekee tällä hetkellä, miten menee heillä. Tämän ajatuksen jälkeen tulee semmonen surullinen olo. Ja tämän ajatuksen jälkeen vaikka mä yritän nukkua kestää kauan ennen kun mä kerkeän nukkua. Puoltoista, pari tuntia kestää tämän ajatuksen jälkeen, vaikka mä olen sängyssä niin ei nukuta. Ja sen vielä haluaisin sanoa, nämä ajatukset mitä tulla mulla mieleen mä en ajattele itseä vaan mitä perhelle kuuluu. Ja sit mä rukoilen. Sitten mun pitää mennä kouluun seuraava päivä. Yritän nukkua. Nää ajatukset pyörii mun päässä, mutta yritän nukkua.

Hazim, 15 vuotta, sadutettu persiaksi

Hazimin kokemukset:

”En pitänyt [sadutuksesta]. Koska nämä asiat mitä sanoin ne on minun ongelmat, vaikeukset ja onko teidän mielestä vaikeuksista puhuminen kivaa? Minusta ei. Mutta tämä on minun ilta ajatukset, siksi ei ole kiva kertoa tämmöisistä asioista”

Sadutuksen jälkeen juttelimme vielä nuoren kanssa tästä kokemuksesta. Nuori kertoi, että voisi kokeilla sadutusta uudestaan, mikäli sadutuksessa annettu aihe olisi iloisempi. Havaitsin tämän myös yhden toisen nuoren kohdalla, joka kertoi samasta teemasta kerrottua tarinaa surumielisesti. Karlssonin (2003, 45, 47) mukaan teemasadutusta on tapana käyttää vasta useiden sadutuskertojen jälkeen, koska sadutuksen perimmäisenä tarkoituksena on antaa kertojalle mahdollisuus päättää kertomansa tarinan näkökulma. Siksi teemasatua käytettäessä onkin oleellista olla herkkänä kertojan kertomille viesteille ja muistaa saduttaa kertojaa säännöllisesti myös hänen itsensä valitsemistaan aiheista. Näin säilyy yhteisymmärrys siitä, mistä asioista toinen oikeasti tahtoo puhua. (Karlsson 2003, 127.)

Toisaalta ikävästä kokemuksesta huolimatta, vertaistukiohjaaja havaitsi teeman käytössä myös positiivisia puolia:

”Se oli hyvä mun mielestä. Se antoi mahdollisuuksia hälle purkaa mitä hänellä on sydämessään. Oli hyvä kun löysi nimen sadulle. Oli tosi iloinen tästä ja ylpeä kun keksi nimen. Vaikka alussa hän suostui jotain satuja sanomaan silloin kun annettiin hänelle aihe. Oli helpompi kertoa aiheesta kun ei muistanut mitä satuja olisi kertonut lapsuudesta mitä esim. äiti oli kertonut.” (Razi)

Karlssonin (2003, 137) mukaan vapauttavaa sadutuksessa on se, että se antaa kertojalle mahdollisuuden kertoa mielenpäällä liikkuvista vaikeistakin asioista toiselle ihmiselle. Vaikka käyttämäni teema ei tuottanut olettamiimme positiivisia mielikuvia, oli sen kokeileminen kuitenkin lopulta hyvä tapa saada tietoa nuoren mieltä painavista ajatuksista. Lisäksi teeman käyttäminen helpotti tarinan keksimistä.

Teemasadutuksesta saamieni kokemusten pohjalta, päätin hankkia loput tarinat vapaan sadutuksen menetelmällä. Tulevaisuudessa Tukiverkon tavoitteena on vielä kokeilla teemasadutusta nuorten arviointitiedon saamisen välineenä.

6.4 Vertaistukiohjaajan roolin merkitys

Vertaistukiohjaajan rooli sadutustilanteissa oli tärkeä. Havaitsin joidenkin luvussa neljä mainitsemieni vertaistukiohjaajien roolien (ystävä, perheenjäsen, opastaja, tulkki) syntyneen sekä syventyneen sadutuspilotoinnin aikana.

Vertaistukiohjaajan rooli tulkkina oli tärkeä, koska monien nuorten kielitaito ei ollut riittävä englanniksi tai suomeksi saduttamiseen. Heidän avullaan sain hankittua ja käännettyä suomen kielelle useita nuoren kertomia satuja. Tulkin rooli oli tärkeä myös parantaessani omaa ja vertaistukiohjaajien toimintaa sadutuspilotoinnin edessä. Vertaistukiohjaajien toimiessa nuorten äänenä sadutustilanteita pystyttiin kehittämään paremmiksi:

”Voisi olla helpompaa, jos olisi joku aihe mistä nuori kertoo, koska nuori haluaa kertoa niin täydellisen tarinan” (Malek)

Vertaistukiohjaajan rooli ystävänä korostui sadutustilanteissa. Osa nuorten kertomista tarinoista oli varsin henkilökohtaisia. Ohjaajat osasivat lähestyä sadutuksen avulla nuoria kuuntelemalla heitä aktiivisesti ja osoittamalla ymmärrystä kerrottua satua kohtaan. He olivat aidosti kiinnostuneita nuorten kertomista saduista, mikä näkyi heidän eleissään ja ilmeissään. Vertaistukiohjaajat saattoivat esimerkiksi nyökytellä tai nauraa, jos tarinassa tuli hauska kohta eteen. Lisäksi ohjaajien kiinnostus näkyi heidän kommenteissaan:

”Olen kuullut melkein saman tarinan. Tykkään kun nuori kertoo tarinoita jossa köyhä ihminen pääsee toteuttamaan haaveitaan ja nousee köyhyydestä rikkaaksi” (Abira)

”It is very interesting to myself when I’m listening to some story” (Jan.)

Vertaistukiohjaajat omaksuivat myös roolinsa nuoren opastajana sadutustilanteissa. He usein kannustivat ja rohkaisivat nuorta sadun kertomiseen ja toisinaan myös kehuivat nuorten kertomia satuja ääneen nuoren kuullen:

”Se on ihana, se on hauska!” (Ayana)

Valtosen (2014, 43-44) mainitsemaa perheenjäsenen roolia en havainnut pilotoinnin aikana olevan nuorten sekä vertaistukiohjaajien välillä. Osa ryhmäkodin nuorista oli uusia, joten tutustuminen vertaistukiohjaajiin oli vielä kesken. Toisaalta sadutuksessa tapahtunut kohtaaminen voi aikaansaada tämän roolin syntymisen tulevaisuudessa.

Vertaistukiohjaajia sitoo vaitiolovelvollisuus. He eivät saa kertoa nuorilta kuulemiaan asioita ryhmäkodin ja Tukiverkon ulkopuolisille ihmisille. On oletettavaa, että he eivät kerro myöskään nuorten kertomia satuja eteenpäin. Varmistuakseni asiasta, kerroin nuorille vielä sadutusten yhteydessä, ettei satuja julkaista heidän omilla nimillään. Vertaistukiohjaajia muistutin heidän vaitiolovelvollisuudestaan.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja arvioida, miten sadutusmenetelmä soveltuu turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kanssa toimivien ohjaajien työvälineeksi. Tavoitteena oli tehdä sadutusmenetelmä tutuksi Suomen Pakolaisavun Tukiverkko-hankkeen vertaistukiohjaajille. Pyrkimyksenä oli myös arvioida menetelmän soveltuvuutta tiedon tuottamisen välineenä.

Tavoitteet, jotka asetin tälle opinnäytetyölleni toteutuivat. Nuorilta ja vertaistukiohjaajilta saatujen pääosin positiivisten kokemusten perusteella sadutus soveltuu käytettäväksi menetelmäksi Suomen Pakolaisavun Tukiverkko-hankkeen toiminnassa. Sadutuksen vaikutukset sadutettaviin nuoriin olivat enimmäkseen positiivisia. Menetelmän käyttö tuotti suurimmalle osalle heistä onnistumisen elämyksiä. Lisäksi sadutus

helpotti nuorten ja vertaistukiohjaajien välistä tutustumista ja mahdollisesti vertaistukiohjaajan huomion saamisen.

Menetelmä tuli tutuksi vertaistukiohjaajille pilotoinnin aikana. Saatuaan opastuksen menetelmän käyttöön, he omaksuivat sen ja myös oman roolinsa sadutusprosessissa nopeasti. Uskon, että he osaavat käyttää menetelmää nuoren kanssa tulevaisuudessa myös yksin. Lisäksi vertaistukiohjaajista voi tulevaisuudessa olla apua satujen kääntämisessä, koska suurin osa heistä pystyy kääntämään puhetta vieraalta kieleltä suomeksi varsin hyvin.

Sadutusmenetelmän avulla on mahdollista tuottaa uutta tietoa. Koska nuoret miettivät kerrottuja tarinoita harkiten, uskon, että menetelmän avulla voidaan saada tietoa nuoren ajatuksista. Lisäksi onnistuin saamaan 15 kappaletta satuja, joista osassa kerrottiin nuorten itsensä mukaan omasta elämästä ja omista ajatuksista. Vaikka en voi millään todistaa pilotoinnilla kerättyjen satujen todenperäisyyttä, niin uskon silti, että säännöllisesti toteutetuilla ja viikkoja, ehkä kuukausia kestäville saduttamisilla on mahdollista tuottaa tärkeää tietoa turvapaikanhakijanuorten elämästä yleisesti.

Sadutuskokeiluja tullaan jatkamaan ryhmäkodin nuorten kanssa ainakin vuoden 2014 loppuun saakka osana Tukiverkon normaalia ryhmätoimintaa. Menetelmän avulla on tarkoitus saada nuorilta arviointitietoa hankkeesta. Pilotoinnin avulla sadutus on siten ainakin osittain onnistuttu jalkauttamaan osaksi Tukiverkon perustoimintaa.

Opinnäytetyön tekotapaan liittyvissä asioissa pyrin toimimaan tutkimuseettistä ammattietiikkaa noudattaen. Tämä osoittautui kuitenkin haastavaksi tajutessani, miten monta eri asiaa on otettava huomioon tehtäessä opinnäytetyötä alaikäisten parissa. Erialaisten lupien pyytäminen eri paikoista ja eri henkilöiltä oli hankalaa ja aikaa vievää. Tämän lisäksi oli vielä tarkkaan mietittävä, millaista tietoa oli soveliasta käyttää, mikä aiheuttikin ajoittaista epävarmuutta työtä kirjoitettaessa.

Haasteista huolimatta onnistuin kuitenkin eettisten vaatimusten huomioimisessa mielestäni hyvin. Pilotoinnin aikana nuoria ei painostettu sadun kerrontaan. Vaikka kannustimmekin nuoria tulemaan mukaan pilotointiin, niin heillä oli myös oikeus olla osallistumatta. Opinnäytetyön tekemiseen tarvittavat tutkimusluvut hankin sekä ryhmäko-

tia hallinnoivalta taholta että ryhmäkodin johtajalta. Lisäksi kysyin nuorilta aina sadutuksen yhteydessä julkaisuluvan heidän tuottamalleen tarinalleen, jolla vielä varmistin sen, että he antoivat minulle luvan käyttää ja julkaista ne tässä opinnäytetyössä. Tämä oli olennaista, koska kertojan päätäntävällässä on, mihin tarkoitukseen satua käytetään (Karlsson ja Riihelä 2011, 175). Olen muuttanut esittämisiä saduissa olevien nuorten nimet heidän anonymiteettinsä turvaamiseksi. Vaikka kerron aineistoesimerkeissäni nuorten iän ja käytetyn sadutuskielen, ei näiden tietojen perusteella nuoria pystytä tunnistamaan.

Olen antanut nuorten kirjallisesta suostumuksesta heidän kertomansa tarinat ja heistä kirjaamani tiedot (kertojan nimi, sukupuoli, kansallisuus, kerrontapaikka ja päivämäärä) eteenpäin Suomen Pakolaisavun Tukiverkolle mahdollista jatkokäyttöä varten. Olen säilyttänyt nuorten kertomat sadut sekä heiltä ja vertaistukiohjaajilta saadut palautteet luottamuksellisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan ja tulen hävittämään ne tämän työn valmistumisen jälkeen.

7.1 Kehittämisehdotuksia menetelmän käytölle

Tämän luvun tarkoituksena on esitellä kehittämisehdotuksia, kuinka sadutusta mielestäni kannattaa soveltaa nuorten kanssa. Sadutustilanteissa tuli esiin muutamia haasteita, jotka tahdon tuoda esille, jotta niihin pystytään kiinnittämään huomiota menetelmää käytettäessä tulevaisuudessa.

Suurimmat haasteet nuorten kohdalla liittyvät sadutusohjeen ymmärtämiseen, sadunkerronnasta innostumiseen sekä teemasadutukseen. Kaikki nuoret eivät välttämättä aluksi innostu menetelmän käyttämisestä, jonka vuoksi heitä tulee kannustaa ja rohkaista sen käyttöön. On myös hyväksyttävä se, että kaikkien nuorten kohdalla rohkaisu ei edes toimi. Syitä nuoren osallistumattomuudelle voi olla monia. Tämä voi johtua esimerkiksi nuoren epävarmuudesta kertoa satuja (Karlsson ym. 2013, 9). Myös ajankohta voi vaikuttaa nuoren osallistumattomuuteen. Kaikkia nuoria sadun kerronta ei vaan kiinnosta. Ajatus sadun kertomisesta voi kuulostaa nuoresta naivilta tai oudolta ja siten estää nuorta innostumasta asiasta. Sadutusohjeesta (katso s. 14) huomaa, että se on kehitetty alun perin lapsille, vaikka menetelmää on käytetty laa-

jalti hyvin eri-ikäisten ihmisten kanssa. Nuorten motivoiminen tarinan kertomiseen, voisi olla helpompaa, mikäli sadutuksen alussa annettu ohje olisi toisenlainen.

Nuorten motivointi ja kannustaminen vapaaseen tarinan kerrontaan voi olla hankalaa myös siksi, että nuoret eivät välttämättä tahdo kertoa tarinoita mistä tahansa aiheesta. Esimerkiksi osa saduttamistani nuorista halusi miettiä kertomaansa tarinaa etukäteen. Tarinan miettimistä ja sadutuksen idean ymmärtämistä voi helpottaa esimerkiksi omakielisen sadutusohjeen antaminen nuorelle. Ohjeita eri kielillä löytyy esimerkiksi Lapset kertovat ja toimivat -sivustolta. (Lapset kertovat ja toimivat 2013b).

Omakielisen ohjeen antaminen nuorelle ei kuitenkaan takaa sitä, että menetelmä ymmärretään oikein. Pilotointini osoitti, että sadustilanteiden alussa esittämäni sadutusohje päinvastoin saattoi antaa vääriä mielikuvia nuorelle menetelmän käytöstä. Eri kielille kirjattu sadutusohje voi olla harhaanjohtava, koska sadun merkitys voidaan ymmärtää eri kulttuureissa eri tavalla. Sadutusta ensi kertaa kokeilleet nuoret hyvin usein käsittivät, että tarkoituksena oli kertoa oma henkilökohtainen tarina. Pilotoinnin aikana jouduin monesti selventämään nuorille ja vertaistukiohjaajille, että nuoren on mahdollista kertoa minkälainen tarina tahansa. Mikäli en olisi selventänyt tätä asiaa, olisi menetelmää toteutettu väärin. Tämän takia ohjetta tulisikin täsmentää, jotta kokematonkin menetelmän käyttäjä osaa varmasti toteuttaa menetelmää oikein. Käsittääkseni sadutuksen on tarkoitus soveltua käytettäväksi kenelle tahansa, joten siksi onkin tärkeää, että saduttajalla on idea hallussaan.

Turvapaikanhakijanuoret voivat käsitellä kertomissaan tarinoissaan myös negatiivisia asioita. Pilotoinnin aikana törmäsin joihinkin Karlssonin (2003, 139) mainitsemiin asioihin negatiivisten satujen kertomisesta. Jotkut nuoret käsittelivät saduissaan ikäviä asioita kuten kuolemista ja tappamista. Lisäksi kahdelle heistä jostakin tietystä aiheesta kertominen (katso s. 30 & 35) aiheutti negatiivisia tunteita.

Ensimmäisen nuoren (katso s. 30) kohdalla tämän negatiivisen tunteen aiheutti edellisessä kappaleessa mainitsemani sadutusohjeen väärintulkinta. Tällaiselta tilanteelta voidaan välttyä kiinnittämällä huomiota sadutusohjeen esittämiseen. Koska, menetelmän idea ei käy sadutusohjeesta tarpeeksi selkeästi ilmi, suosittelenkin, että uusien tukiverkon vertaistukiohjaajia opastetaan menetelmän käyttöön perusteellisesti. Sa-

duttajana toimivan aikuisen rooli ja ymmärrys menetelmästä sadutettaessa nuorta hänen omalla äidinkielellään on keskeistä sadutuksen onnistumisessa.

Toinen tapaus liittyi Hazimin kertomaan tarinaan (s.35) teemasadutuksen avulla. Valitsemamme teema ”ilta” oli huono ja aiheutti siksi nuorelle pahan mielen. Lisäksi teemasadutusta on tapana käyttää vasta silloin, kun menetelmä on tullut nuorelle tutuksi ja häntä on sadutettu useaan otteeseen (Karlsson 2003, 45, 47). Teemasadutuksen käyttö edellyttää säännöllistä sadutuskokemusta myös saduttajana toimivalta ohjaajalta. Siksi suosittelenkin teemasadutuksen käyttöä vasta useiden sadutuskokeilujen jälkeen nuorten kanssa.

On kuitenkin huomattava, että negatiivisten asioiden kertomista on täysin vaikea välttää turvapaikanhakijalasten ja -nuorten kohdalla, koska kertoja itse valitsee kertomansa tarinan sisällön ja muodon. Sadutuksessa nuorella on mahdollisuus sanoa vaikeita asioita ääneen tarinan muodossa toiselle ihmiselle (Karlsson 2003, 137). Lisäksi vaikeiden asioiden käsittely sadutuksen avulla voi huojentaa nuoren mieltä (esim. Lähteenmäki 2013; Palonen 2013). Esimerkiksi saduttamani nuori Hazim, valitsi annetusta teemasta huolimatta itse kertomansa aiheen sisällön. Vaikka hän ei omien sanojensa mukaan pitänyt tarinan kertomisesta, tahtoi hän kuitenkin kertoa ”omasta illasta”. Lisäksi pojalle annettu teema helpotti sadun keksimistä, joten teeman käyttäminen nuorten kanssa ei välttämättä ole lainkaan huono asia.

7.2 Menetelmän hyödyntäminen tulevaisuudessa

Koska tämä opinnäytetyö on toteutettu osallistuen sadutusmenetelmän opettamiseen ja soveltamiseen rajatulla kohderyhmällä, tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä muihin kohderyhmiin. Sadutuspilotointi kesti kaksi kuukautta. On itsestään selvää, että pidempikestoisista sadutusprojekteista saadut tulokset ovat luotettavampia (esim. Karlsson 1999; Lähteenmäki 2013). Saamani tulokset ovat pilotoinnin lyhyt kestoisuudesta huolimatta linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Siksi haluan rohkaista Suomessa toimivia ryhmäkoteja, järjestöjä ja muita tahoja kokeilemaan sadutusta turvapaikanhakijanuorten kanssa.

Sadutuksen avulla nuorella on mahdollisuus avata omaa mielenmaisemaansa aikuiselle. Menetelmä on hyvä tapa saada kontakti nuoreen ja sen avulla on mahdollista saada tärkeää tietoa nuoren ajatuksista. Lisäksi menetelmän käyttäminen nuorten kanssa on pääosin helppoa, koska sadutus ei vaadi erikoisia työvälineitä (esim. Karlsson 1999, 171). Sadun kirjaamiseen riittää pelkkä kynä ja paperi. Menetelmän käytössä on huomioitava siihen liittyvät haasteet (katso luku 7.1). Lisäksi sen käyttäminen turvapaikanhakijanuorten kanssa edellyttää yhteistä puhuttua kieltä, mikäli nuoren suomen- tai englannin kieli ei ole riittävän hyvä saduttamiseen.

Sadutusta tullaan jatkamaan Tukiverkon toiminnassa ainakin tämän vuoden loppuun saakka. Menetelmästä saatu hyöty nuorille voisi olla suurempi, mikäli se käyttöön opastettaisiin myös ryhmäkodin työntekijöitä. He viettävät paljon aikaa nuorten kanssa, jolloin sadutus olisi helppo toteuttaa muun toiminnan ohessa. Tämä kuitenkin vaatii työntekijöiltä aikaa, aktiivisuutta ja halua ottaa sadutus yhdeksi ryhmäkodin työmenetelmäksi.

Sadutusta voitaisiin hyödyntää lisäksi muissa Suomen Pakolaisavun toiminnoissa, kuten esimerkiksi maahanmuuttajille suunnatussa Kasvokkain-toiminnan vertaisryhmätoiminnassa. Pakolaisavun vertaisryhmät ovat eri-ikäisille maahanmuuttajille suunnattuja 4-10 hengen omakielisiä pienryhmiä, joiden tarkoituksena on tukea niitä, joiden kielitaito on heikko ja joiden kotoutuminen Suomessa on vielä kesken (Suomen Pakolaisapu 2014b). Esimerkiksi ryhmäsadutusta voitaisiin hyödyntää helpottamaan ryhmäläisten tutustumista.

Vaikka alaikäisiä yksintulleita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria usein kategorisoidaankin Suomessa hyvin ongelmalähtöisesti, on heillä siitä huolimatta edellytykset hyvään elämään tulevaisuudessa (esim Mikkonen Anna 2011, 90-91). Nuorten tulevaisuuden toiveet ovat usein realistisia ja siksi heitä tulisikin kuunnella ja tukea, kun kehitetään heille suunnattuja palveluita (Mikkonen Anna 2011, 92). Erityisesti omakielisten ohjaajien tarjoama keskusteluun, kuunteluun ja toimintaan perustuva tuki on auttanut nuoria selviytymisessä (Valtonen 2014). Siksi toivonkin, että näiden nuorten tukemisessa hyödynnetään sadutuksen kaltaisia kuuntelemiseen ja kohtaamiseen kannustavia menetelmiä myös tulevaisuudessa.

Visitor dream

There was one boy. He born in some good place. And he liked drawing so much and he love Enrique and he moved in his own place to some cold place freezing country. And he is new now in that country and he don't know anybody. And after two months he knows a lot of places and he get a lot friends he never know them. His every friend from each country they meet in that place. They are like family now. And that boy started to going to school to learn the language and it is so different from his language. He also get a lot of friends in school. And he liked the way he lived in here. His dream is to be an engineer. He has also a lot of dreams. He wish that they come true the dreams. The end with love.

Ahmed, 16 vuotta, sadutettu englanniksi

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan Muuttoliikevirasto 2009. Yksintulleet -Näkökulmia ilman huoltajaa maahan-saapuneiden lasten asemasta Suomessa. Maahanmuuttovirasto. Viitattu. 5.9.2014. http://www.kotouttaminen.fi/files/39021/Artikkeli_yksintulleet_24062009_FINAL.pdf
- Europa 2011. Dublin II-asetus. Viitattu 2.9.2014. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/l33153_fi.htm
- Heikkinen, Hannu L.T. & Syrjälä, Leena 2008. Toimintatutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T. & Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 147-148.
- Helander, Reetta & Mikkonen, Anna 2002. Ikävä äitiä...Ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E13/2002. Viitattu 4.11.2014. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/0405b3f9f656c6689414e23dd6333193/1415135302/application/pdf/264492/ik%C3%A4v%C3%A4%20%C3%A4iti%C3%A4.pdf>
- Helsingin Diakonissalaitos 2010. Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja -nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 1/2010. Viitattu 24.9.2014. https://www.hdl.fi/images/stories/liitteet/101459_HDL-raportti_LR.pdf
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Huovinen, Terhi & Rovio, Esa 2008. Tutkimuspäiväkirja. Teoksessa Heikkinen, Hannu L.T. & Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura, 106 - 107.
- Hyväri, Susanna 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta - anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 215.
- Karlsson, Liisa 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä. Helsinki: Stakes raportteja 241 1999. Tutkimusraportti.
- Karlsson, Liisa 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Edita. Väitöstyö.
- Karlsson, Liisa 2003. Sadutus avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, Liisa & Levamo, Tiina-Maria & Siukkonen, Salla 2012. Sinun, minun, meidän mango. Sadutusta yli kulttuurirajojen. Kokemuksia sadutuksesta kehitysyhteistyössä ja kansainvälisyyskasvatuksessa. 3.painos. Helsinki: Taksvärkki ry,9.

- Karlsson, Liisa 2012. Satusiltoja eri maiden välille. Teoksessa Karlsson, Liisa & Levamo, Tiina-Maria & Siukkonen, Salla 2012. Sinun, minun, meidän mango. Sadutusta yli kulttuurirajojen. Kokemuksia sadutuksesta kehitysyhteistyössä ja kansainvälisyyskasvatuksessa. 3.painos. Helsinki: Taksvärkki ry, 58.
- Karlsson, Liisa & Riihelä Monika 2012. Sadutusmenetelmä - kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa Karlsson, Liisa & Karimäki Reeli. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2. painos. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 57, 169, 171-175.
- Kotouttaminen.fi. Työ –ja elinkeinoministeriön palvelu 2014. Ilman huoltajaa maahan saapuva alaikäiset henkilöt. Viitattu 23.9.2014.
http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/pakolaisten_vastaanotto/turvapaikanhakija/tyksin_tulevat_alaikaiset
- Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 17.6.2011/746. Viitattu 1.9.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- Lapset kertovat ja toimivat 2013a Sadutus. Viitattu 16.9. 2014
http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus_paa.htm
- Lapset kertovat ja toimivat 2013b. The Storycrafting method in different languages. Viitattu 2.11.2014.
http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/In_English/Storycrafting_method/in_diff_languages.html
- Levamo, Tiina-Maria 2012. Bangladesh: Satuja veden ja vehreyden maassa. Teoksessa Karlsson, Liisa, Levamo, Tiina-Maria & Siukkonen, Salla. 2012. Sinun, minun, meidän mango. Sadutusta yli kulttuurirajojen. Kokemuksia sadutuksesta kehitysyhteistyössä ja kansainvälisyyskasvatuksessa. 3. painos. Helsinki: Taksvärkki ry, 14-15.
- Lähteenmäki 2012. Turvapaikanhakijalapset kertovat. Teoksessa Karlsson, Liisa & Karimäki Reeli. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2. painos. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 57, 302.
- Lähteenmäki, Minna 2013. Lapsi turvapaikanhakijana –Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 247. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteiden laitos.
- Maahanmuuttovirasto 2012. Kaaviokuva turvapaikan hakeminen. Viitattu 1.9.2013.
http://www.migri.fi/download/15993_turvapaikkahakemus.pdf?15da4875e60bd188
- Maahanmuuttovirasto 2014a. Ilman huoltajaa Suomeen tullut lapsi. Viitattu 4.9.2014.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/ilman_huoltajaa_suomeen_tullut_lapsi
- Maahanmuuttovirasto 2014b. Turvapaikka-asiat 2013. Tilastokatsaus. Viitattu 1.9.2014.
http://www.migri.fi/download/50417_Tilastokatsaus_turvapaikka_asiat_2013.pdf?31159733bb85d188
- Maahanmuuttovirasto 2014c. Oleskelulupa muulla perusteella. Viitattu 23.9.2014.
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/oleskelulupa_muulla_perusteella
- Maahanmuuttovirasto 2014d. Turvapaikkapäätökset yksin tulleet alaikäiset 1.1.-31.12.2013. Viitattu 4.9.2014.

http://www.migri.fi/download/45917_Turvapaikkapaatokset_-_Yksintulleet_alaikaiset.pdf?65285033bb85d188

Maahanmuuttovirasto 2014e. Turvapaikkahakemusten keskimääräinen käsittelyaika Viitattu 3.11.2014.

http://www.migri.fi/asiointi/kasittelyajat/kasittelyajat_kansainvalinen_suojelu/1/0/turva_paikkahakemusten_keskimaarainen_kasittelyaika_54130

Maahanmuuttovirasto 2014f. Ilman huoltajaa olevat lapset. Viitattu 5.9.2014.

http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanoton_palvelut/ilman_huoltajaa_olevat_lapset

Mikkonen, Anna G 2011. Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakija lapsia -ja nuoria? Teoksessa Alanko, Salli & Marttinen, Irma & Mustonen, Henna. Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet -projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme - All Our Children ry, 82, 84, 90-92.

Mikkonen, Irja 2011. Vertaistuki osana sosiaalista vahvistamista. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Jyväskylä: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 206-207.

Mustonen, Henna & Alanko, Salli 2011. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat. Teoksessa Alanko, Salli & Marttinen, Irma & Mustonen, Henna. Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet -projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme - All Our Children ry, 13-14

Mustonen, Henna & Alanko, Salli 2011. Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden turvapaikkaprosessi Suomessa. Teoksessa Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet -projektin loppujulkaisu. Yhteiset Lapsemme - All Our Children ry, 17-18.

Nylund, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta - anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 203.

Pakolaisneuvonta 2014a. Ilman vanhempia tulleet turvapaikanhakijalapset. Viitattu 2.9.2014. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=133&lang=suo

Pakolaisneuvonta 2014b. Alaikäisen turvapaikkamenettely. Viitattu 1.9.2014. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=134&lang=suo

Pakolaisneuvonta 2014c. Turvapaikanhakijalasten vastaanotto ja edustaja. Viitattu 23.9.2014. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=135&lang=suo

Pakolaisneuvonta ry 2010. Edustajana Turvapaikkamenettelyssä. Opas alaikäisen turvapaikanhakijan edustalle 2010. Viitattu 9.10.2014. http://www.migri.fi/download/16470_pan_edustajaopas_2010_fi.pdf

Palonen, Kirsti 2013. Sadutusta Libanonin pakolaisleireissä. Kirjallisuusterapia 1/2013. Viitattu 15.9.2014. http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Palonen_2013_KV-Sadutus_Kirjallisuusterapia_1_2013.pdf

Sharifi, Yasmin & Toivikko, Kristiina 2011. Mitä vertaistuki on? Teoksessa Vertaisryhmätoiminnan opas maahanmuuttajatyöhön. Suomen Pakolaisapu ry. 2.painos. Helsinki, 6.

- Sourander, Andre 2007. Turvapaikkaa hakevien pakolaislasten ja -nuorten mielen-terveys. Duodecim 123:4,482-483. Viitattu 5.11.2014. <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo96302.pdf>
- Suomen Pakolaisapu 2014a. Perheiden yhdistäminen Suomessa. Viitattu 3.9.2014. <http://www.pakolaisapu.fi/fi/tietoa/tietoa-pakolaisuudesta/pakolaisuus-suomessa/perheenyhdistaminen.html>
- Suomen Pakolaisapu 2014b. Tukea arkeen vertaisryhmästä. Viitattu 9.11.2014. <http://www.pakolaisapu.fi/fi/kotimaan-tyo/kasvokkain.html>
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 14.10.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=suomen%20perustuslaki>
- Toivikko, Kristiina & Muhammed, Dlovan 2011. Millainen on hyvä vertaisohjaaja? Teoksessa Vertaisryhmätoiminnan opas maahanmuuttajatyöhön. Suomen Pakolaisapury. Helsinki, 24.
- Valtonen, Laura 2014. Bridging Distances: Peer Support for Unaccompanied Minor Asylum Seekers. Valtiotieteellinen tiedekunta. Talouden ja politiikan tutkimuksen laitos. Helsingin yliopisto. Pro gradu –tutkielma.
- Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. Viitattu 4.9.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L6>
- Ulkomaalaislaki 30.4.2009/323. Viitattu 4.9.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L6P88>
- UNHCR.2013. Global trends 2013, 29. Viitattu 5.9.2013. <http://www.unhcr.org/5399a14f9.html>
- UNHCR 2014. Sotaa ja vainoa pakenevien määrä ylitti 50 miljoonaa ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan jälkeen - YK:n pakolaistoimiston (UNHCR) raportti. Viitattu 5.9.2014. <http://www.unhcr.se/fi/media/artikel/5c02ebc4dcac78c238d2e184f3f68915/sotaa-ja-vainoa-pakenevien-maeaerae.html>

LIITTEET